

Sahibi : Salim ŞENGİL
Yazı İşleri Sorumlusu :
N. ŞENGİL
Ayda Bir Çıkar

YENİ DİZİ
SAYI: 35
CİLT: 13
ŞUBAT 1964
1,5 LİRA

Sonu nereye varacak

İmam-Hatip Mezunları Dernekleri Federasyonu kongresinde Millî Eğitim Bakanı da, din işleriyle görevli Devlet Bakanı da birer konuşma yaptılar. Bakanların konuşmaları, dinciler yönünden gelen baskılara yanıt niteliğini de taşıyor. Öyle ki, bu kongreye içlerinde tabiî senatörler de bulunan senatörler, milletvekilleri katılmış, konuşmuşlardır. Böyle bir kongreye Türkiye'nin muhafazacı (bu, bizim deyimimizdir, başkaları açıkça gerici diyorlar) ögelerinin büyük ilgi göstermesi doğaldır. Hatta bu ilgililerin, köklerini Birinci Büyük Millet Meclisi'nin muhafazacı gruplarında aramak, yapılacak yorumlar için sağlam dayanak olur.

Kongrede birtakım gösteriler de olmamış değildir. Birisi kalkmış, Türkçe ezan için baykuş sesi demeğe getirmiştir. Sokakta bir yabancı, ya da azınlıklardan bir yurttaş türkçe için böyle bir sıfat kullansa hemen mahkemeye çıkarılır. Ama Arapçayı savunmak için Türkçeye baykuş sesi diyen adam bunu din adına yaparsa akar sular durur. Savcılar duymamazlıktan gelir.

Kongre günlerinde Milet Meclisi Bütçe Komisyonunda da Atatürkçülük konusunda tartışmalar olmuştur. Bütün bu işler, 27 Mayıs 1960 ta perçinlendiği söylenen Atatürkçülük ilkelerinin egemen sayıldığı Türkiye'de oluyor.

Görülüyor ki Türkiye'de, Lâyiklik devrimine, Atatürk ilkelerine karşın dini devlet işlerine karıştırmak, devlete baskı yapmak olanak içindedir. Bu olanak gün geçtikçe artmaktadır. Anadolu'nun binbir derdi: hastalıkları, sefaleti, bilgisizliği orta yerde dururken ezanı birinci plânda bir sorun haline getirenlerin sözü geçerlidir, bakanlarımız da bunlarla uğraşmakta, bunlara yanıt yetiştirmeye çalışmaktadır. Din işlerine bu derece ilgi gösteren politikacıların ise, halkın bilgisizliğini sömürmeye rahatça devam ettikleri ortadadır.

Atatürk çağında, dindarların vicdanlariyle başbaşa kalmaları olanağı sağlanmıştı. Ne dindar rahatsızdı, ne de dinsiz... Ondan sonra, din sömürücüleri ortalığa yayıldılar. Dindar yurttaşları baskı altına aldılar. Okullara engel oldular, mahalle okullarını açanları yüreklendirdiler. Okuma-yazma bilmiyenler nüfus arttıkça çoğaldı; çoğalmakta devam ediyor. Eskisinden daha çok oy sağlıyan bilgisizlik yardakçıları ise tuttukları yolun üstünde zafer bağırtıları atarak yürüyorlar.

Türkiye'i ilerleme yolundan alıkoyanlar derecesinde, onların baskılarına baş eğenler de sorumludurlar. Sadece, bunun hesabını soracak bir anlayış çağının gelmesi gerekiyor.

BU SAYIDAKİ BAZI YAZILAR

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

ÖLDÜRÜLEN KADINLAR, ÇOCULAR; YAKILAN OKULLAR — Kıbrıs'ta rumlar bir eve girer, çocuklarını kurtarmak için banyo teknesine sığınan genç kadınla en küçüğü altı aylık, en büyüğü altı yaşındaki üç çocuğu delik deşik ederler.

Rumlar, köylerde Türklerin evlerini yağma ederler, yakarlar.

Rumlar, Lârnaka'da bir Türk okulunu ateşe verirler.

Rumlar, Türklere yiyecek gönderilmesine engel olmak isterler, yaralıların Türkiye'ye gönderilmesini kabul etmezler.

Ve.. uygar dünyaya, bu alçak saldırıları, cinayetleri anlatabilmek için hükûmet bin dereden bin su getirir; gazeteler, hükûmetin daha pek çok çaba göstermesi için uyarmalarda bulunurlar.

İnsan hakları, kadın hakları, çocuk hakları... Bunları anlatan yığınla kitap, tonlarca yazı, konuşma... Bu uğurda başlarını vermiş nice düşünür...

İnsanlığın yüzyıllar sürmüş çabası, zalim bir papazın direnmesi önünde iflâs mı ediyor?

Korkunç...

BARBAROS ŞARABI — Bir sorun oldu bu... Yeşilaycılar kızdılar. Yobazlar kükrediler. Acaba neden şaraba Barbaros adı konulmuş? Biz de merak ettik. Barbaros içer miydi? Yıllarca denizlerde dolaşan Barbaros'un gasbettiği gemilerden, uğradığı adalardan şarapların en nefisini sağlıyacağını mı düşündü şarada bu adı verenler acaba?

Her ne ise. Ama, yobazın yaptığına bakın... İstabul'da bir gazete -biz görmedik, Cumhuriyet yazıyor- «atamız» dediği Barbaros'un adının şaraba konulmasına içerlemiş, diyormuş ki: şaraba ad vermek için önce gece-gündüz içen büyüklerimizden başlansın; Açıkçası: Atatürk'ten...

Bir anekdot vardır: Mustafa Kemal İzmir'e girdiği gün denize bakan bir gazinoya gitmiş, rakı istemiş. Getiren garsona sormuş: «Kıral Konstantin de burada rakı içmek ister miydi?» Garson kekelemiş, hayır mayır demiş. Bunun üzerine Mustafa Kemal, denize bakarak: «Ya ne diye İzmir'i almak istedi?» demiş. Doğrusu mu, mübalâgala mı, uydurma mı, bilmiyoruz. Daha iyisi de, Atatürk'ün halkın önünde, halkın şerefine içmesidir.

İçtiğini halktan gizlememek için de özen göstermiştir. İzmir'de içki sofrası dışardan da göründüğü için pencerelerin örtülerini indirten valiye çatmış; 9 Ağustos 1928 akşamı Sarayburnu Parkı'nda kadehini halka kaldırarak: «Ben gizli içmiyorum, şerefinize içiyorum!» demiştir.

Ve halk, içtiğini ona helâl etmiştir. Ama, Mustafa Kemal önemli işlerin başında iken, savaşlarda harita başında iken ağzına bir damla içki koymamış, bunu sonradan açıklamıştır da...

Cumhuriyet gazetesi yobaza -Atatürk'ün adını açıktan anamadığı için- «korkak, sinsi, rezil» diyor.

Basın özgürlüğü var. Bunu kimisi düşünce özgürlüğü, kimisi de sövgü özgürlüğü (;) olarak kullanır. Ortalıkta -Atay'ın deyimi ile- yeni «Volkan» lar türedi. Durmadan Atatürkçülere çamur atarlar, alttan alta Atatürk'ü ve eserlerini kötülerler. Daha geçenlerde. öğrenciler, bu gazetelerden birinin Lâtin harflerini kötülediğini yayınladılar, protesto ettiler.

Yobazlık karşısında yapabildiğimiz karşı-yazılarla gençliği uyarmaktan öteye geçemiyor. Herkes yobazdan korkuyor; çünkü oy'u ona bağlıdır.

MORUK — Başbakan kürsüde konuşurken milletvekillerinden biri ona «Moruk!» demiş.

Ertesi gün Milliyet'te bir «manzume» çıktı. Vaktiyle Başbakana yazılmış bir övgü... İmza: «Moruk» diyen...

En güzel açıklama bu...

SON DAMLA KAN — Kıbrıs olayları üzerine, üniversite gençliği bir bildiri yayınlıyarak partileri birliğe çağırdı. Bir milletvekili bu bildiriyi «tehdit» anlamına almış ve Meclîste kürsüye çıkarak: «Son damla kanımıza kadar mücadele edeceğiz!» demiş.

Anlıyamadık. Kiminle çarpışacak: Kıbrıs çetecileriyle mi, üniversite gençliğiyle mi? Canım, bırakın böyle kanlı lâfları...

GÖNÜL FERMAN DİNLEMEZ — Yaşlanmış bir sinema artisti Meksika'da yakışıklı bir balıkçı delikanlı bulmuş. Ama delikanlı kısa zamanda kaçmış. Neden kaçtığını da söylüyor. Sonra efendim, İstanbul'da yine yaşlanmış bir ses artisti kendinden pek çok genç bir ses sanatçısı delikanlı ile evlenmiş; bu delikanlı da kaçmış. Çünkü... Bunlar olağan işler ya, bize ne? Gazete, okuyucularına zorla böyle bayatlamış sevda masalları yutturmakla ne kazanıyor? Okuyucu ne kaybediyor?

MARAŞLI GENÇLER — Maraşlı ilerici gençler, geçenlerde, evlenen delikanlıların kız babasına vermek zorunda olduğu «başlık» aleyhinde bir bildiri yayınladılar. Arkasından, üç genç kız, bunun uygulaması sayılan bir davranışta bulundular ve evlenecekleri gençleri «başlık»tan kurtarmak için onlara «kaçtılar».

Bu protestolar, kızlarını mal gibi para karşılığında veren babalara bir ders oldu mu acaba?

350.000 KİŞİ İMİŞ — Dost'un geçen sayısının başyazısında, Mevlâna'ya 17 Aralık civarında 35.000 kişinin uğradığı yazılı idi. Ulus'un sayılı haberinde okuduğumuza göre ziyaret edenlerin sayısı 350.000 kişi imiş.

Önemi dolayısiyle duyururuz.

(26 sayfada)

FETHİ NACİ

VATANDAŞ Türkçe Konuş!

Soyut ilkelerden somut gerçeklere... Kendi toprağımıza yerleşmek, ilkeleri türkçeleştirmek, türkleştirmek...

«Soyut ilkeler somut gerçeklere aykırı mı ki böyle söylüyorsun?» diyebilirsiniz. «Soyut ilkeler somut gerçeklerin araştırılmasından çıkmıyor mu?»

Soyut ilkeler elbette somut gerçeklerin araştırılmasından çıkıyor, soyutla somut bir bakıma elbette birbirinden ayrılmaz şeyler. Ama beni burada ilgilendiren, genel olarak soyut ilkeler ve somut gerçekler meselesi değil. Ben, soyut ilkelerden somut gerçeklere geçelim, kendi toprağımıza yerleşelim derken, biraz da soyut ilkelerin (Daha doğru bir deyişle, burada, toplumcu düşüncenin) başka tarih dönemlerindeki toplumların somut gerçeklerinden çıkarılma olduğunu düşünüyorum. Toplumsal gelişmenin, toplum yapısının değişmesinin bilimsel kanunları bu araştırmalarla ortaya kondu; bu bilimsel kanunlar, genel olarak, bütün toplumlar için geçerli. Doğru. Ne var ki biz, bir yerde, bilimsel kanunların kendi somut gerçeklerimizi araştırmak için bir araç olarak kullanılacağını unutuyoruz; bilimsel kanunlar, bakıyorsunuz, inanç oluvermiş!

Soyut ilkelerden somut gerçeklere... Toprak reformunun demokratik düzenin vazgeçilmez şartı olduğunu söylemek yerine Türkiye'de toprak reformunu nasıl gerçekleştireceğiz sorusuna cevap vermek...

Soyut ilkelerden somut gerçeklere ...Sosyal sınıflar üzerine genel tarifler yerine Türkiye'deki sosyal sınıfların tarih içindeki belirişini, özelliklerini, niteliklerini, bugünkü durumlarını gözler önüne sermek...

Soyut ilkelerden somut gerçeklere... Kalkınmanın sanayileşmek demek olduğunu tekrarlamak yerine Türkiye'nin sanayileşme meselesini nasıl çözebileceğini göstermek...

Soyut ilkelerden somut gerçeklere geçelim, derken bunları düşünüyorum. Bunu istemek, soyut ilkeleri bilmiyelim, toplumcu düşünceyi de, toplumcu olmayan düşünceyi de bütün zenginliğiyle öğrenmiyelim demek değil elbet. Çünkü yeryüzündeki kültür birikiminden yararlanmadan kendi meselelerimizi çözemiyeceğimiz apaçık bir gerçek. Ama artık «filin incelemesine giriş»i bırakalım!

İnsanoğlunun bilgisinin ortaya çıkardığı hakikatler somut şartlara bağlanmalı; hayattan koparılmamalı. Çünkü bilim düşüncesinin temel direklerinden biri şudur : Soyut hakikat yoktur, hakikat somuttur.

Hakikat somut olduğu için, olaylara, gerçekliklere genel formüller ve şemalarla yanaşmamak gerek. Bilimsel düşüncenin ilkeleri, araştırmalar için yol gösterir. Bu ilkeleri soyut bir şema haline sokarak, bu soyut şemalardan hareketle, somut gerçeği bütün ayrıntılarıyla incelemeden, yalnız mantık yürüterek, tümdengelim yoluyla somut bir soruya cevap vermeğe kalkışmak kadar yanlış ve bilim düşüncesine aykırı bir şey olamaz. Olayları göz önünde tutmak, hadiselerin somut zincirlemesini görmek, değişen şartları çözümlemek ve bu şartlara göre hareket etmek gerek.

Bunu yapmak, öğrenmekten düşünmeğe geçmek demektir.

Öğrenmekten düşünmeğe geçiş ülkemizde de başladı artık. Soyut ilkelerden somut gerçeklere doğru bir açılış, bu. Örnek mi istersiniz? Daha düne kadar toplumcu eğilimdeki herkes Türkiye'de sosyalizm istiyordu. Ne var ki toplumumuzun bugünkü gelişme döneminde sosyalizmin kurulamıyacağını anlamak için sosyalizm sözünün ayağa düşmesini görmek mukaddermiş!

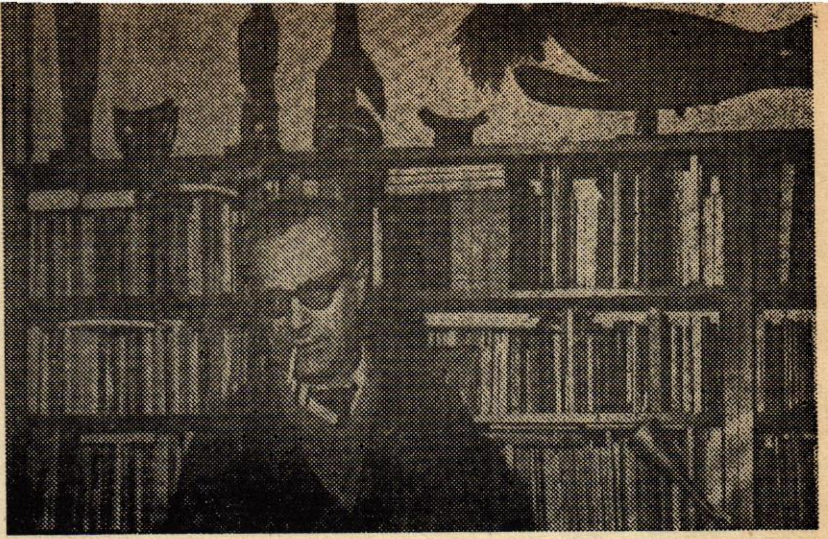
Paradoks yapmak için söylemiyorum bunu. Çünkü sosyalistlerimizin toplum gerçeklerimizle, halkımızla haşrüneşr olmağa başlamalarının en olumlu sonuncu bence budur. Dikkatli gözler farkına varmıştır: artık sosyalizmi kurtarmak değil «kapitalist» olmayan yol» dan kalkınmamızı gerçekleştirmekten söz ediliyor!

Elbette son amaç, gerçekten mutlu, gerçekten hür, gerçekten refah içinde Türkiye'nin yâni sosyalist Türkiye'nin kurulması. Ne var ki Türkiye'de bugünden yarına sosyalist bir düzenin kurulmasını isteyenler, toplum kuvvetlerinin ilişkilerini, halk yığınlarının siyasî şuur seviyesini gözden kaçırıyorlar; böyle bir ülkede günün meselesinin sosyalizm olamıyacağını anlamıyorlar. Oysa sosyalizme ancak bir geçiş döneminden sonra varılabilir. Toprak reformunu yapmak, millî ekonominin gelişmesini köstekliyen engelleri ortadan kaldırmak, halkımızın maddî ve kültürel yaşaa seviyesini yükseltmek, vergi reformunu gerçekleştirmek, millî gelirin sosyal adalet ilkesine göre dağılımını sağlamak, eğitim meselesini çözmek hep bu dönemde gerçekleştirilecek işlerdir.

«Eh, sosyalizme yapacak pek bir şey kalmadı!» diyenler bulunabilir ama, ayağa düşen şekliyle değil, gerçek anlamında sosyalizmin kurulabilmesi ancak bu temel yapı reformlarının gerçekleştirilmesine bağlıdır.

Düşünürlerimiz, aydınlarımız, bilim adamlarımız halkla birlikte, halk yararına yürütülen bir siyasî hareket içinde yer aldıkça Türkiye'de de öğrenmekten düşünmeğe geçiş hızlanacak ve Türkiye kendi toplumsal meselelerine gerçek çözüm yollarını bulurken yeryüzündeki toplumsal düşünce birikimine de bir şeyler katacaktır.

Tristan Tzara öldü

Tristan Tzara Kitaplığının başında

DERLEYEN: SELÂHATTİN HİLÂV

«Başlangıçta Söz vardır.
Ama Söz öyle işler karıştırdı ki, sonunda herkesi aldattı. Tristan Tzara, önce kaosu yaratarak bu kargaşaya bir düzen verdi.»

«René Lâcote ve Georges Haldas'ın önsözünden.» (Poètes d'Aujourd'hui, 32)

Ünlü J. J. Pauvert kitabevinin «Yedi Dada Manifestosu»nu yayınlamasından bir kaç hafta sonra, Tristan Tzara, 24 Aralık 1963 günü öldü. Modern şiirin (Apollinaire ve Cendrars ile birlikte) en önemli kurucuları arasında yer alan Tzara, öldüğü zaman altmış yedi yaşındaydı. Romanya'da doğmuş, Zurih'te öğrenim yapmıştı. Yine ayni şehirde, 1916 yılında, ünlü Voltaire Kabaresinde Dada akımını yarattığını duyurmuştu. Dada, hem kendi taşıdığı özellikler hem de Gerçeküstücülüğe (Sürréalisme) alan hazırlamış olması bakımından yüzyılımızın en önemli şiir olaylarından biridir.
Tzara, Dada'yı tanımlarken şöyle diyordu: «Dada, hiç bir anlam taşımaz kendinde... Bizden yana olanlar, herşeyden önce özgürlüklerini korumaya bakarlar... Kabullendiğimiz hiç bir teori yoktur bizim...»
Gerçekten de, Tristan Tzara için en önemli şey «bireysel özgürlük»tü. İnsanın dışında ve üstünde hiç bir şey tanımıyordu Tzara.

Nitekim sırf bu bakımdan, gerçeküstücülüğü zorla canlı kılmağa çalışan Breton'un bu çabasını doğru bulmadığını belirtmişti. Tzara, herhangi bir akımın ileri sürdüğü düşünceler amacına ulaşır, ortaklaşa bilgi alanına girerse, bu akım artık devrimci olmak özelliğini kaybeder, diyordu.

Tzara'nın gözünde, geçmişin sürekli olarak yerini geleceğe bırakması gerekir. Tzara için en önemli şey, gelişip-duran gerçektir. Bundan ötürü, gerçeğin çeşitli yüzlerini gösteren; tarih, arkeoloji, ilkel sanat gibi bütün bilim ve araştırma kollarına ilgi duyuyordu Tzara. Şiirin maddesi olan dile de bu açıdan yanaşıyordu. Tzara, geleceği doğurtma aracı olarak en fazla şiire önem veriyordu. «Kesilmiş ağaçların kabuğu altında, gelecekte ortaya çıkacak nesnelerin görüntüsünü ararım ben.» diyordu.

Tzara, başkaldırmanın, sınır tanımayan mutlak bir davranış gibi görülmesine de karşı çıkmış ve böyle bir davranışın, sonunda, topluma bir çeşit başeğme haline dönüştüğünü anlamıştı. 1918'de şöyle yazıyordu : «Ben her sisteme karşıyım; en aklayakın sisteme de karşıyım. *Ama sistem sahibi olayım diye hareket edenlere de karşıyım.»* (Manifesto) Tzara'nın şair ve düşünür olarak önemi, bu çelişmede saklıdır işte.

Tzara, aradan zaman geçince, her şeyden önce lirik bir şair olduğunu ve sonra da, içinde yaşadığı dünyanın gerçeklerine karşı, bütün özgürlüğünü muhafaza ederek bir tavır takınması gerektiğini anladı. Özellikle İspanya içsavaşı, Tzara'nın üzerinde derin etkiler bıraktı. «Dil anarşisti» olarak tanınan Tzara, toplum gerçekleri karşısında, şair olarak belli ve bilinçli bir tutum gösterdi. Şiirlerinde savaşı şöyle anlatıyordu.

«Ağır ağır ilerliyorum
Kaybolmuş gözleri gördüm savaşı
Savaştan başka yere bakmak için yakaran gözleri,
Kamaşan gözleri savaşı
Korkak gözleri, alçak gözleri
Seven kadınların kızçocuğu gözlerini
Anaların gözlerini bırakın şimdi
Onların gözlerindeki ışıltı
Gözlerimizdeki aydınlığı dönmemecesine alıp götürdü...»

Tzara, Apollinaire üzerine yazdığı bir yazıyı, «Apollinaire öldü mü?» diye bitirmişti. Bu kendisi için de sorulabilir : «Tzara öldü mü?»

TRİSTAN TZARA'DAN
ÇEVİREN: SAİT MADEN

M. ANTIPYRINE'İN İKİNCİ GÖKSEL SERÜVENİNDEN

Mademe Lâf-kesiş

sevgisiz limonatayla kabarmış düdük - örtük alt-sabahcıl büzülme - bozkırlar ve büyük karvrayıcılıklarla yutulmuş ayrılmaz saatlerin hesabı carisi - her zaman okunaklı ve bükülgen - 100.000 frank sermayeli - pijamasını giymiş olan Antipyrine yünden beyninin parmak uclarında sakladığı havagazı sözcüğünün düşmesine aldırmıyor. Bugün kesinlikle doğruluyabiliriz ki kuş ayaklarının makinamsı istakozları fransız zincifrelerinin gök gürültüsü ve çiniden ve fişekten heykelciklerin kırıntıları ciğerlerinin uysal kıvrımlarını dolduruyordu. Körpe ve erdişi sarkıtlardan bir sakal çeviriyordu havuzu ve tutkun gücünün manivelâsını. Doğa kiraz ağaçlı cıvasıyla kavgacı gam'larını savaş düzenine sokuyor. Ağaç ülkesindeki tek mirasyedi sinirli tikiyle beslenmede. Bir kas gibi açık kitap - sol acıda duruklaşır - yemekten sonra her sayfanın altında bulduğumuz saat - yetenekli şapka kesin belirlilik tıp kurbanı sevimli kara yüzlülük işkence yeri.

Yarar-gözetmez Beyin

**yataklı vagonda okşadım i'vazelin
boyutlar süneğendir ve aşk dört metre
bizim bizim aşkımız çürük bir buzul gibi sarkar
yırtık pırtık
al iç çek knock-out et**

Monsieur Aa

**tzaka tzak tzaka tzak kayar tzaka tzak tzaka tzak
çek ağır ağır sandal kızıl ve cırlak dölüt
ve kadın sıçrar bumbarassasa yatağından
ve kadın sıçrar ansızın bumbarassasa yatağından
ve kadın sıçrar bumbarassasa yatağından ve koşar
lâmbayla bacaklarının arasındaki**

Monsieur Saturne

**bak dil olan sarkaca
sana ısıyı söyliyecek olan ikilenmiş göz yaşı**

Yarar-gözetmez Beyin

**içerimiz saydam tekhücreliler gibi
uzun uzun uzun uzun uzun uzun uzun uzun uzun
uzun uzun uzun uzun**

1916

ÜÇ KARANLIĞIMIN BÜYÜK TÜRKÜSÜ

**bizde çiçekleri tutuşur sarkaçların ve tüyler aydınlığı
kuşatır
uzak kükürtten sabahta zambaklarını yalar inekler
oğlum
oğlum**

**sürüklenelim her zaman rengiyle yeryüzünün
metrodan ve gökbilimden daha mavi bilinen
çok zayıfız
ağzımız yok
bacaklarımız kaskatıdır ve birbirine çarpar
yüzlerimizin yok biçimi billûrdan-
yıldızlar gibi gücsüz noktalar yanmış ateş çılgın
kilise: zigzaglar çatırdar
telefon
ısırmak halatları sıvılaşmak
yay
tırmanmak
yıldızcıl
bellek
kuzeye doğru çift yemişiyle
çiğ deri gibi
açlık ateş kan**

1918

P A R L A K S I Ç R A Y I Ş L A R

Deniz yıldızlarının yolu üstünde

Federico Garcia Lorca'ya

**hangi yel esiyor yalnızlığı üstünde yeryüzünün
sevdiklerimi anımsıyorum da ben
ölümün soluyarak yuttuğu incecik iç yıkıntıları
ağır avlanmalarından ötede zamanın
bora tad alıyordu pek yakın sonundan
kumun yuvarlaklaştırmadığı sert kalçasını daha
ama dağlarda ateş ağları
av ışıklarını boşaltıyordu besbelli
yavaş yavaş ölen bir dost gibi solgun ve kısa
sözlerle çevre çizgisini anlatamadığı kimsenin artık
ve ufuktan hiçbir çağrının yardım edecek zaman bu-
lamadığı
yalnız yitmesinde ölçülebilen biçimine**

**ve böylece bir şimşekten ötekine
sert sağrısını hayvan uzatır durur
düşman yüzyıllar boyunca
tarlalar arasında kimi gösterişten kimi cimrilikten
ve kopuşunda belirir anı
çatırdıyan odun gibi göstererek var oluşunu
ve bağdaşmaz gerekliliği**

....

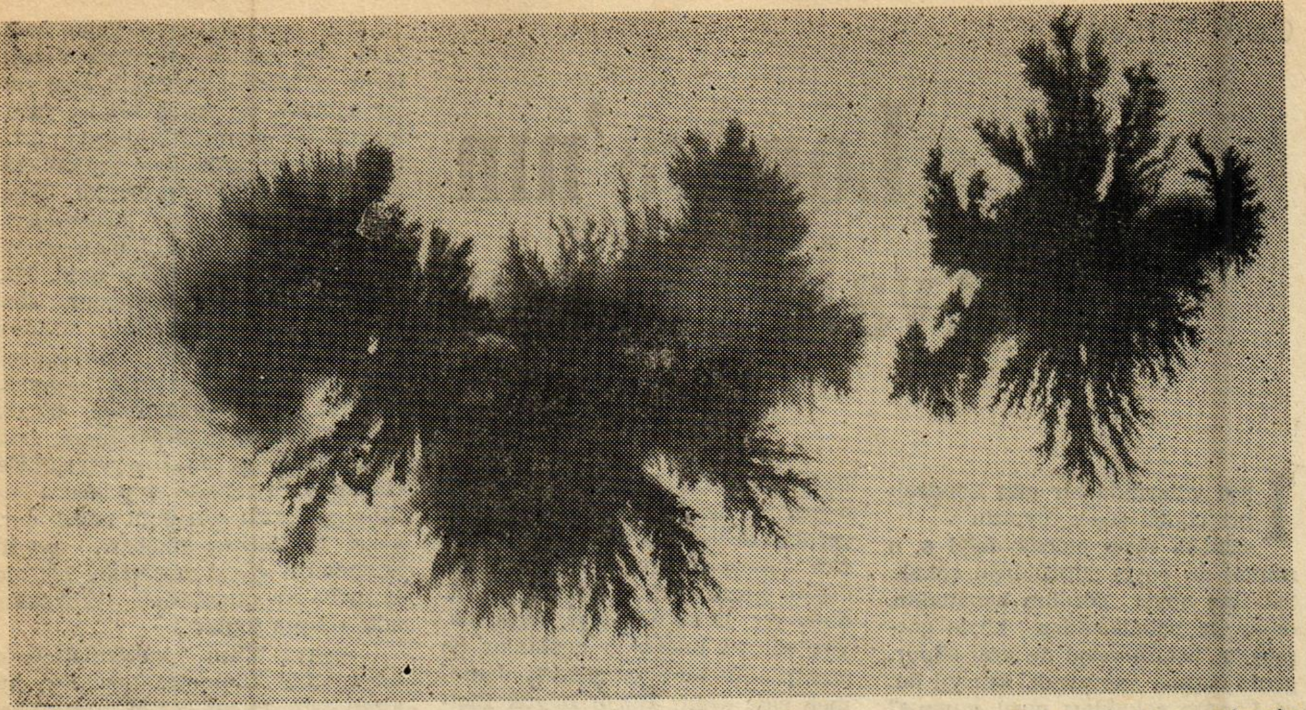
**gecenin atı dört nala gitti ağaçlardan denize
ve birleştirdi bin tane acıyan karanlığın dizginlerini(
insan göğüslerinin saldırıya karşı koyduğu yerde
böğürlerine takılmış bütün mırıltılarla
sürükledi çitler boyunca
birbirlerini yakalıyan sonsuz kükremeler arasında**

kaçışarak suyun gücünden
ölçüsüzce geliyorlardı arka arkaya yok edilemezken
en küçük mırıltılar ve suyun yüzüne çıkıyorlardı
tünellerin ormanların kent sürülerinin
koşumlu denizlerin geçtiği yenilmez yalnızlıkta
bir çok ülke-soluklu tek bir adam
çağlayanlarla birleşmiş ve kayan üzerinde parlak bir
çeliğin
bilinmedik ateşten çağrılan arasıra geceye
uykunun bir araya getirdiği kimselerin yok oluşu
için derin anılarında
denizlerin yağmacısı
bekleyiş altında eğilirsin
ve doğrulursun ve her esenleyişinde ayaklarının di-
bindeki esrik denizi
küşüm direkleriyle yerleştirilmiş olan
deniz yıldızlarının yolu üstünde
eğilir ve doğrulursun
sürülerle kucak kucak esenlemeler
ve yığın üstünde yürümen gerekir ne var ki
en güzellerinden sakınsan bile yürümen gerekir ne
var ki
eğilirsin
deniz yıldızlarının yolu üstünde
kardeşlerim ulur acıdan öteki ucda
almak gerekir onları bozulmadan
elleridir onlar denizin
aşağılık insanlara sunulan
görkemli yol deniz yıldızlarının yolu üstünde
«alcachofas alcachofas» güzel Madrid'imdir o benim
kalay gözlü zeytin sesli
açık olan bütün yellere
demir dalgaları ateş dalgaları
denizin ulu güzelliğidir söz konusu
onu bozulmadan almak gerekir
deniz yıldızlarının yolu üstünde
bu kırılmış devrilmiş dallarıyla ulu güzelliği
deniz yıldızlarının yolu üstünde
nereye gider bu yol acıya gider
insanlar düşer yere kalkmak istediklerinle
insanlar türkü söyler ölümün tadına vardıklarında
....
açıl sonsuz yürek
yıldızların yolu geçsin diye
kum gibi sayısız yaşayışından
ve denizlerin sevinci
bu sevincin içindeki güneş
yarınki insanın parıldadığı göğüste
deniz yıldızlarının yolu üstünde bugün insa-
dikti yaşayışın ilerlemiş simgesini
nasıl yaşanılması gerekirse
kuşun özgürce seçtiği uçuşu ölüme dek
ve sonuna dek taşların ve çağların
gözleri saplanmış acunun tek kesinliğine
çağıldıyan rendelenmiş ışığı toprak düzeyinde

1940

Bize Gelen Kitaplar

- ATATÜRK. Ankara 1963 Unesco Türkiye Millî Komisyonu. 232 S. Metin dışında 15 resim. (İngilizce)
- ATATÜRK: Söylev I. Bugünkü dile çevirenler: Dr. M. Tuğrul - S. Birsel - C. Öztelli - M. S. Arısoy. Ankara 1963 Türk Dil Kurumu 296 S. 1 resim. 10 lira.
- ATATÜRK ŞİİRLERİ. Hazırlıyan: Behçet Necatigil. Ankara 1963 Türk Dil Kurumu. VII - 206 s. 5 lira.
- ATATÜRK ve TÜRK DİLİ. Yazanlar; V. Hatipoğlu - M. Özgü - A. Dilâçar - K. Ertop - Y. K. Karaosmanoğlu - H. R. Tankut - H. Z. Koşay 145 S. 10 lira.
- ATATÜRK'TEN 20 ANI. Yazan: Dr. Mehmet Ali Ağakay. Ankara 1963 Türk Dil Kurumu. 38 S. 100 kuruş.
- CANLI MAYMUN LOKANTASI. Oyun. Yazan: Güngör Dilmen. İstanbul 1964 İşlem Yayınları. 56. S. resimli. 250 kuruş.
- CLERAMBARD. Oyun. Marcel Aymé'den çeviren: Salâh Birsel. Ankara 1963 Millî Eğitim Bakanlığı, 148 S. 260 kuruş.
- COMME AUTREFOİS. Poems. Yazan: Turhan Doyran, Liege 1963 Editions Européenes Emergences. 56. S. resimli.
- DİKEN. Hikâyeler. Yazan: M. Necati Özsü. İzmir 1964 Adres: M. N. Özsu, Ulamış, Seferihisar. 48 S. 250 kuruş.
- DİYARBAKIR VE GAZİANTEP UNESCO HAFTASI. Ankara 1963 Unesco Türkiye Millî Komisyonu.
- EKSİK KOŞU. Şiirler. Yazan: İbrahim Ergin. İzmir 1964 (İnegöl) de Elif Yayını. 55 S. 3 lira.
- EMİ. Muazzez Menemencioğlu'nun şiirleri Ankara 1963 adres: İnkılâp sokağı 25/3 Ankara. 19 yaprak. 3 lira.
- FAZİLET MÜCADELESİ. Yazan: John F. Kennedy. Çeviren: Arif H. Özbilen İstanbul 1963 Işık Kitapları, 268 S. 5 lira.
- GİZLİ ORDU. Oyun. Yazan: Bendan Behan. Çeviren: Güner Sümer. İstanbul 1963 İşlem Yayınları. 89 S. 3 lira.
- KANUNNAME-İ İHTİSAB-İ BURSA. Yayınlıyan: Türk Standardları Enstitüsü. Ankara 1963. 30 S. + 17 S. fotokopi, Büyük boy.
- KAPILAR. Oyun. Yazan: Orhan Asena. Les Portes. Çeviren: Tahsin Saraç. Ankara 1963, 79 S. 5 lira.
- KAVEL. Şiirler. Yazan: Hasan Hüseyin. İstanbul 1963 Ataç Kitabevi. 48 S. 2 lira.
- MUSTAFA. Çocuklar için oyun. Yazan: Orhan Asena. Ankara 1963 Türkiye Öğretmenler Bankası. 70 S. resimli. 250 kuruş.
- SEVİDEN YANA. Abdullah Rıza Ergüven'in şiirleri. İstanbul 1963 80 S. 2 lira.
- SÜRELERİN SÖZÜ. Mehmet Kıyat'ın şiirleri. İzmir 1964 adres: P. K. 161 - Diyarbakır. 31 S. 250 kuruş.
- TARIMDA SOSYALİZM. Yazan: Hilmi Özgen. Ankara 1964. 99 S. 350 kuruş.
- TÜRK EDEBİYATI. 1963. Memet Fuat'ın seçtikleri. İstanbul 1964 (de) Yayınevi. 200 S. 750 kuruş.
- ÜNLÜ SİNEMA REJİSÖRLERİ. Yazan: T. Kakınç. İstanbul 1963 Elif Yayınları. 143. S. 5 lira.

Desen: Sema BİLGİN

SENİ YAŞAMAK

A —

Seni yaşamak için şimdi çok uzaktayım
Dağlariyle karanlık bir köyün ortasında
Yaşıyan insanları birer birer tanırım
Bilir misin onları ne kadar yakın bana

B —

Anlatırım onlara. Ve söylesin karanlık
Yıldızların altında unuttuğum şarkıyı
Hatırlatır ansızın şimdi acı bir ıslık
Çocukluk yıllarında yaşadığım sevdayı

Anlatırım onlara. Saçlarını örerken
Rüzgâra karşı duran yaramaz çocukları
Sabahın ilk ışığı ortalığa düşerken
Bir yürek ateşiyle sevişen dudakları

Anlatırım onlara. Uzanırken dağlardan
Kıyısına denizin vurduğu o yalnızlık
Sanki bir dağ çiçeği yakamıza takılan
Unutulan bir aşkın verdiği o sıcaklık

C —

Seni yaşamak için şimdi çok uzaktayım
Dağlarıyla karanlık köyün ortasında
Oynıyan çocukları birer birer tanırım
Bilir misin onları «—Öğretmenim» der bana

Nurer UĞURLU

CAN YÜCEL

Londra'nın Ayak Takımı

1850 yıllarında bir gün Londralı bir çöpçü şöyle diyordu : «Başka türlü olacak değil a, o zaman da böyle süprülürdü sokaklar. Ben böyle gördüm babamdan, onlar da babalarından böyle görmüşler, benim veled de aynı süpürgenin sapına yapışacak. Bin yıl önce Londra sokakları nasıl mıymış? Bana ne, ama herhal böyleydi sokaklar, bugünkü gibi. Sokaksız şehir olur mu beyim? E, pekiy, o zaman, mangırlılar evlerine kömürü nasıl taşıtırlarmış? Meyânelere bira gökten inecek değil a! Bir yoldan geçecek bu! Bağışla, beyim ama, saçma sapan konuşuyorsun!»

— Londralı çöpçüye «Vay, cahil, vay!» diyeceğiniz geliyor ama, sanki biz, daha önce olup bitenleri bugünün mezurasiyle ölçmüyor muyuz; geçmişin süprüntüsünü şimdiki elektrik süpürgeleriyle süpürmeğe davranmıyor muyuz? Hem o biçare çöpçüden o zamanki Londra'nın nasıl büyük bir değişme geçirdiğinin bilincine varmasını beklemeğe ne hakkımız var! Şimdi bile öyle cinfikirli çöpçü bulsak, al süpürgesiyle faraşiyle, Belediye Başkanlığı makamına oturt!

Açıktan konuşmıyalım da anlatalım bari, neymiş o ara Londra'nın geçirdiği değişiklik. Tâ Endüstri Devriminin arifesine kadar, bütün Avrupa şehirleri gibi, Londra da görünüşçe, yapıca bir ortaçağ şehriydi. Ondokuzuncu yüzyılın başlarında, koca başkentin sakinleri, gürültüden, kokudan, tıkış-tıkışlıktan yakınırlardı ama, gine de şöyle biraz açıldı mı, kırlığa, açık-havaya kavuşurlardı. Şimdi Londra'nın göbeği sayılan Strand'den bakınca üç yel-değirmeni görünürdü ötede. Oxford Street 'le Picadilly arasındaki sokaklarda oturan, doğma-büyüme Londralılar, batıya doğru şimdiki Hyde Park Corner'in orda, kuzeye doğru da şimdiki Portland Place'in gerilerinde uzanan bostanlarda tefer rice çıkarlardı. Portland Place, dediğim, şimdi «BBC» merkezinin olduğu yer. O sivri yapıya bakıp da, yüz elli yıl önceki o bostanlar ne acayip sebzeler yetiştirmiş dememek elde değil! Bizim Büyük Elçinin ikametgâhı da otaraflara düşüyor. Uzatmıyalım, daha o zamandan arsa bezirgânları kollarını sıvamış, tuğla yığınları bahçelerin, bostanların yeşili üstüne yığılmağa başlamıştı. Londra'nın dallı yapraklı etekleri bir otuz kırk yıl içinde kırpılıverdi. O güne dek eşi görülmedik bir şehir çeşidi çıkıyordu ortaya. Londra bacalarının dumanı, İngiltere'nin en ücra köşelerine sokulup, sanki köylüyü, çobanı evinden, ininden, yurdundan uğratıyor, başkentin karanlık, pis kafesine doluşturuyordu. Yüzyılın ilk otuz yılında nüfus, 865.000 den 1.500.000'a fırlayıverdi. Nerde çokluk, orda özgürlükten, sağlıktan, onurdan yoksunluk. Şehir, o adsız, sahipsiz emekçilerin uğultusu altında yenip yutulmuş gibiydi. Nüfus yoğunlaştıkça, uğraşlar da çeşitlendi, dallandı, idüğü belirsizleşti. Asalaklar, asalakların sırtından geçiniyordu. Bir yukarı sınıfın artığı, döküntüsü, bir alttakinin nafakası oldu. Ufak memur, tezgahtâr takımı Londra'nın dışına kendini ata dursun, parasızlar - pulsuzlar, paçavracılar, çöpçüler, lağımcılar, işportacılar takımı şehrin göbeğindeki konak yıkıntılarına barındı. Ama bir yandan tepki de başladı. Dickens'in romanlarında zehiri zakkumuyla anlatılan durum, üst sınıfların vicdanlı üyelerini tedirgin etmeğe başladı. Şehrin sağlık koşulları üzerine soruşturmalar açıldı. 1848 de yayınlanan rapor ,aklı başında Londralıları bu yaranın bir an önce onulması gerektiğine inandırdı. Öte yandan ulaştırma olanaklarını geliştirme kaygısıyla yeni yollar açılıyor, bu arada sefalet yuvalarının bir kısmı yıkılıyordu. Ama bu meselenin kökü öyle beş on kazmayla kazınacak gibi değildi. Dâvanın derinliğini bütün girdisi-çıktısıyla toplumun gözü önüne sermek, Henry Mayhew'ya nasib oldu. Hayır-severin insanlık tutkusunu, sossal bilimcinin dikkatini, yöntem kaygısını, gazetecinin cerbezesini, sokulganlığını, sanatçının anlama-anlatma gücünü kaleminde birleştiriveren bu saygı değer insan, 1812 de doğmuş, işe tiyatro yazarlığıyla başlamış, bu alanda epiy başarı kazanmış, Punch adlı ünlü mizah dergisini kurmuştu. Mayhew, çeşitli gazetelerde çıkan yazılarını, 1851 de «Londra'nın Amelesiyle Yoksulu» adlı kitapta topladı.

Sosyal bilim incelemelerinde önemli bir kilometre taşı olan bu kitap, işin dikkat çekici tarafı, neşterlediği çıbanlar kapanıp, yerleri bile kaybolduktan yıllar sonra, ibret-almacasına, hayran-kalmacasına okunabiliyor. Belki de yurdumda bu yaraların halâ işler oluşu Mayhew'yu oşarmama yol açıyor; olabilir. Hüseyin Rahmi'yi de böyle eli-öpülesi bir yazar sayışım belki bu yüzden. Ama ele aldığı sosyal dâvaların ağırlığı karşısında alçakgönüllülüğü sade edebiyat değil, bir hayat davranışı haline getirmiş kalem erbabını küçümsemek de hak-bilmezliğin dik-alâkası. Az iş mi Mayhew'nun başarısı! Dickens bile kimi yerde acı gerçekleri bir gözü vaşlı duyarsılığa sarmalarken, sen tut, Victoria beyzadelerinin sa lonlarında lâfının bile açılmasını büyük ayıp saydıkları o şebek gühunun hayatını bütün çirkefiyle, bütün acılığıyla kafalara dank ettirmeyi kendine iş edin! Kenar mahallerin leş gibi koktuğunu mu anlatacaksın, öyle yuvarlak lâflarla yetinmiyeceksin, adeta bu işin sorumlularının burunlarını kaldırımlara sürtercesine, gidip orta büyüklükteki bir atın bir günde ne yediğini, içtiğini, bunun ne kadarını işediğini, sıçtığını inceleyeceksin, günde 7,5 kilo saman, 2,5 kilo yulaf yiyor, 16 litre su içiyor. bunun 14 kilosunu fışkı, 1,5 kilosunu idrar olarak dışarı atıyor, diyeceksin, sonra da girişeceksin hesaba, günde şu yoldan şu kadar at, şu kadar inek, şu kadar domuz, şu kadar koyun geçiyor diye... Bu nezih bahsin sonuna doğru dantelâ-

lı Victoria mendillerinin nasıl fora edildiğini söylemeğe lüzum yok! Sen tutacaksın, o zamanlar insandan sayılmayan ayak takımının en hurda gibi görünen özelliğini bir muaşaka hikâyesi gibi özene bezene anlatacaksın, çünkü anlamışsın hayatın bir bütün olduğunu; lağımcıların kiliseye ömürlerinde kaç kere gittiklerini soruşturduktan sonra, kirli donlarını nerde yıkadıklarını sual etmede bir yakışıksızlık olmadığını kavramışsın artık. Onunla da yetinmiyeceksin, bu cıcığına kadar öğrendiğin insanların gine de içine işliyemediğin bir derinliği, bir meçhulü, kimine göre tanrısal, kimine göre insanca bir kendini-aşma-gücü olduğunu sezeceksin, en âdi görünen yanlarını sıralarken aklından çıkarmıyacaksın bunu; meselâ, sebzevatçıların tiyatrocuların perdecilerinde nasıl patırdı çıkardığını anlatırken, perde aralarında şu türküyü hep bir ağızdan okuduklarını anacaksın :

Paytak Dick'in bir merkebi vardı,
Merkep otsuz, Dick anzorotsuz durmaz;
İçme'lan, dedik sana, şu zıkkımı,
Polisler gözünün yaşına bakmaz

⁂

Ot bitmez kodesin avlusunda,
Gardiyan desen, hilafsız domuz;
Anladık, dayanır Dick'in merkebi,
Bu, bir gün değil ki, yemsiz susuz!...

⁂

Belki de hakkında hayırlı oldu,
Cennetde ona da bir yer bulunur,
Hep açlıktan zırlıy'cak değil ya,
Şimdi de keyfinden anırıyordur.

Sonra da konu ciddi, ben de ciddi adamım diye, gözlüklerinin ardından kavanoz balığı gibi bakmıyacaksın hayata, etrafında dönenlerin cıvıltısı gözlerinin içine vuracak, meselâ ümmî sokak satıcılarının aralarında mektep görmüşlere okuttukları beş on cüm'eyi nasıl kendi yaşama çerçevelerine şıp diye yerleştiriverdiklerini görüp, okumuşluğun tafrasından yakanı kurtaracaksın ve edebini takınıp anlatacaksın:

«Sebzevatçılar resimli dergilere pek düşkün. Hele bir tanesi var, cebinde herdaim bir resimli dergi. Geçen gün beni sokakta çevirdi. Fitil gibi sarhoş. Gine dergi çıktı cepten. «Kim bu karı? Oku bana bir!» dedi. Çariçe Katerina diye okudum bir şeyler. «Amma malmış ha!» dedi. «Yahu, neler biliyorsun sen!» Gine bir gün sıkıştırdı beni dördü birden, «Oku şunu!» diye. «John okuyordu, çağırdılar yarıda kaldı.». Okudum ben de :

«Venetia Trelawney, yanakları al al, gözleri pırıl pırıl, göğüsleri helecandan kalkıp inerek, oturma odasına daldı, kendini koltuğa attı. Tam kuş tüyü yastıklara o muhteşem vücudunu yerleştirecekken, çat diye bir ses oldu. Yerinden doğrulmasına kalmadı, o kapanlı koltuğun yanlarından fırlayan kelepçeler bileklerine geçiverdi. Derken arkalıktan uğrayan iki çelik kuşak omuzlarını sarmaladı. Venetia Trelawney'nin dudaklarından canhıraş bir çığlık koptu. Ama ne fayda! Artık bilinmeyen ellerde esirdi. Şunu da hemen ilâve edelim ki, kelepçelerle çelik kuşaklar hep kadifeyle kaplıydı, Venetia'nın canını acıtmak şöyle dursun, siyah kadife çıplak omuzlarıyla kollarında gözü okşıyan bir renk tezadı yaratıyordu.» Dinleyicilerimden biri dayanamadı. «Ulan be, dedi, şu asalete bak, gacozları nasıl aparıyorlar! Bizden aldıkları vergiler hep bu kadifelere gidiyor!»

Biraz daha vaktimiz var, bir de şu Napoli Prensinin ahbabı manavı dinleyin :

«İşler kesat, beyim. Tad tuz kalmadı. Eskiden böyle miydi! Bir Napoli Prensi yeterdi dünyalığı doğrultmaya. Kapua filan değil, Napoli Prensi. Ne zaman mı? Beş on yıl önce işte. Ben de sana dündü demiyorum ya! Adam bir sepet şeftaliye tam on şilin toka ederdi. Meyvahoçtan ben sepetine üç şilin verirdim toptan. Etti mi sana temizinden yedi şilin kâr. Uşağı da ızbandut gibi bir zenciydi. Asıl o gelirdi alışverişe. Allah var, bak, ben, şahsıma, yüzünü görmedim pirensin. Napoli Kıralının kardeşiymiş. Napoli nereye mi düşüyor? Ne bileyim ben! Git, Euston istasyonuna, ordan söylerler. Ne, Napoli Kıralı Papa'ya komşu muymuş? Papa da kim? Duymadım hiç. Ticareti ne? Ben müşterimi bilirim, ötesine karışmam. Denizden gidiliyor ha oraya? Deniz mi? Görmedim hiç, şap gibiymiş suyu, öyle diyorlar. Balık pazarına giderim kışın yengeç almaya, sebzeyle olmuyor hep. Deniz nerde mi? Sen onu balık pazarındaki reislere sor, oturmuşlar üstüne! Herşey ateş pahası, cız! Ayışığını bile narhlıyacaklar nerdeyse! Ay burdan ne kadar mı uzak? Ne bileyim ben, hiç niyetim yok gitmeğe. Uzak olmasına uzak. St. Paul'un taüstlerinde gördüm kaç defa. Güneş mi? Aydan daha yakın herhal. Daha sıcak, baksana! St. Paul ne diye mi soruyorsun şimdi de? Kilise be yahu, Onu bilmiyecek ne var! Bak, içini bilmem, hiç girmedim. Duymayan var mı, canım, Tanrı'nın kim olduğunu. Yeri göğü yaratmış. Denizi kim mi yaratmış? Deniz başka. Git onu balık pazarından sor! Hazreti İsa'yı tabiy bilirim. Efendimiz, kurtarıcımız. Ah, bir de şu benim elbiseleri kurtarsa yok mu!

dünya güzeldi kennedy yiğit

Kaleler burçlarına beyaz bayrak çekiyorlarsa neden
Neden yenik düşüyor bu kentler Nerde yiğitler
Komutanlar mı savaşçılar mı ya giysileri al şeritli ya kolları bir yerinden

Biryerlerden belki bilmiyorsun belki başka
Başaklara varmadan eller gelinlerde çözülmeden tel tel örgüler
Daha sonsuzlardan arda kalan bir yağmur

Ben sütun çıkıyorum mermerden sen aslan yontuyorsun

Sen gidersin askerler gider sen gidersin odalar
Sen gidersin uzak bakışları elalemin
Ve bakmaya durulur her sabah yeniden

Ali Hikmet KORKMAZ

Üvey babam olacak hergele oturdu üzerine!»

O zamanlar St. James Parkında taze süt sağılırmış, inekten hemen oracıkta sağılmış, dumanı üstünde süt... O cins kuşların durağı, tertemiz, pırıl pırıl parka, bugünlerde biri çıkıp bir inek getirse, millet kimbilir nasıl şaşırır! Mayhew, sütçü kadınlardan biriyle konuşmuş. Dediklerini şöyle aktarıyor :

«Park, keyifli yerdir ama, inekten süt sağıp satma, hiç de öyle keyifli iş değil. İneğin başından ayrılamadıktan sonra... Ahali sağlığına yarar diye içiyor sütü. Çoğu genç kadın. Süt iyi geliyormuş hanımlara. Eteklerini bellerine dolayıp, şöyle bir çalışsalar, bak o zaman inek sütü, eşek sütü akıllarına mı gelir! Çocuklar da uğrar bize dadılarıyla, kendi kap kacağını yanlarında getirirler. Tenezzül etmezler bizim fincanlara. Geçen gün, iki çocuk geldi dadısıyla. Biri, «Anama söyliyeceğim, dedi öbürüne, Caroline bir ameleyle el sıkıştı demin.» Dadı, kıpkırmızı oldu. «Söyle, dedi, kime istersen, söyle, o benim ağabeyimdi.» Biz bu parkta kızkardeşlerini arıyan ne abiyler gördük, beyim!»

Mayvew bir de, Tahta Kurusu öldürücüsünü anlatıyor. Boynuna asılı levhada: «Huzur Bozuculara Ölüm! Nizam ve Asayiş'n Koruyucusu Tiffin ile Oğlu» yazılıymış. Bakalım, tahta kurusu düşmanı ne anlatmış Mayhew'ya :

«Ben, beyim sade hali vakti yerinde kimseler için çalışırım. Defterimde bütün asillerin adresleri yazılıdır. İnce iştir bizimkisi. Biz, öyle sürüye değil, tek bir tahta kurusu bulmağa iki günlük yola çağırılırız. Bir keresinde bir Prensesin konağına çağırdılar. Aradım, taradım yatağını, yok, bulamadım domuzu. Prenses de geldi o sıra. «Bağışla dedim Prenses Hazretleri bulamadım.» O anda işte, bir de baktım, şiltenin kenarına gizlenmiş bizimki. Enseled'm hemen. Prenses de omuzunun üstünden uzandı, baktı? «Seni yaramaz seni, dedi, dün, bütün gece beni uyutmadın,» Tahta kurusu da bir semizlemiş; ne de olsa mavi, asil kanı!.

Bir de size bastoncunun yakınışını aktarayım :

«Sokakta doğdum, büyüdüm ben; türlü boyaya girdim. Ama inan bana, bu bastonculuk kadar cehalet iş yoktur. Baston dedin mi, millet bir titizleşiyor! Yok, uzunmuş, kısaymış, kalınmış, inceymiş, eğriymiş!... Elli tane bastonun içinden kendine göresini bulmak da iş mi diyeceksin! Ne konuşuyorsun sen! Bir gel de benle, çıkalım senle satışa bir gün... Bak, gör! Baston bu yahu, üstüne oturmıyacaksın bunun! Ama anlatabilirsen anlat heriflere!»

Gelecek sayıda Mayhew'dan «Kuklacıyla Sohbet»i aktaracağım. Ama bu anlattığım kadarıyla Mayhew'ya kanınız kaynamadıysa, bastoncuyla birlikte iki elim yakanızda.

kalan kadın savaştan

Soygunu bitmiştir artık bütün kentlerin
Herkes eksiktir biraz
Gülüşünü anlatır korkunç güzel eşkiya
Gümüş tüyü terlemiş su koşuşlu atına.
Yeryüzünden biraz daha ötede böyle onlar
Boşluğa benziyen en,
Çok soluk birileri.
Sanki hiç yokmuş gibi düşüncelerden geçen
Yavaşça hatırlarlar sonra kendilerini.

En ünlü gerçeği budur ülkeler töresinin
Bandolar geçen caddelerden sevinçle
Alanlarda barışın kuşları uçurulur
Duvarların yıkı göğüne kazınmış kuşlar
Ama kanatsız, gözleri silik unutulmaktan.

Şimdi hangi kadını görseniz uzun bir bekleyiştir.
Perdelerinde kırmızı çocukları oyun oynayan

Oben GÜNEY

yığınak

Bir yokluğum ben artık yorgun tanrılı dalgın
kırık bir kuyuda yosunlanmış bir köpük
çıkan yüce evlerden söz edilmedik kışa

yığınaklar tütsün artık saatlerdeki kum
çekilince gürültülü sessizliğine tanın
sislibir kurtuluş bükerler denizlere

Güven TURAN

mutfak kapısı ağıtı

Kocamış eşim gitti soğuktan
Doksan yaşındaydı puro içerdi
Bir ayrımı yoktu uçurtma kağıdından
Mutfak kapısından bir gece uçuverdi.

Daha gençtim ben de başladım puroya
Bizimki yer çekiminden kurtulduğu zaman
Göğe erdi başım ta en yukarıya
Mutfak kapısını kitleyin aman.

TENNESSEE WILLIAMS
Çev. : Çoşkun ZENGİN

SÂTI ERİŞENLER

Ömer Seyfettin'i Okurken IV

ÖMER SEYFETTİNDE TOPLUMSAL BUNALIM?

Ömer Seyfettin, «milliyetçilik» dışı hikâyeler de yazmıştır. Bu hikâyecimizin hikâyelerini çözümiemeğe çalıştığımız bu yazı dizisinin (1) en başlarında «Ömer Seyfettin, Osmanlı İmparatorluğu'nun son on yılı içindeki bir toplumu —duygu, düşünce, davranış ve kurumlariyle— incelenmiş; acı acı yermiştir.» demiştik. Duygulu bir düşünür olarak Ömer Seyfettin'in topluma yalnızca Türkçülük açısından bakması, onu yalnızca bu yönden değerlendirmesi yobazlık olurdu. Kaldı ki bu «son on yıl» içinde bu toplumu kökünden sarsan, yıkan olaylar, özellikle koskoca bir Dünya Savaşı olmuştur. Onun, halkın acılarına ilgisiz kalması beklenemezdi. Nitekim, o, özellikle I. Dünya Savaşı'nın İstanbul halkına ettiklerini —daha çok— Makul Bir Dönüş, Zeytin Ekmek, Düşünme Zamanı, Şefkate İman, Velinimet, Acaba Ne İdi? adlı hikâyelerinde ve Mahcupluk İmtihanı'nda —acı bir dille— anlatır.

Ömer Seyfettin, I. Dünya Savaşı ve sonrasında İstanbul'daki değerler alaborasını, kıtlığı ve ahlâk —terbiye bunalımını daha çok Cabi Efendi dizisinde gözlerimizin önüne serer.

O güzelim Mermer Tezgâh hikâyesinde portresini, bize yakından çizdiği Cabi Efendi, **«dünyanın ahvalini tetkik»**e (2) meraklı **«her hadisenin sebebini aramak» «bulduğu sebebi de, hattâ bizzat hadisatın mevzularını gösterip kabul ettirme«** (3) **«illetinde»**, **«büyük irfan sahibi»** (4) tok sözlü, dinamik bir ihtiyardır. **«Yiyeceği, içeceği»** yerinde, orta halli halktan birisi, belki bir esnaf çocuğu olduğunu da bilmeliyiz.

Hikâyecimiz, Savaş öncesi İstanbulu'yle Savaş sonrası İstanbulu'nu keskin çizgilerle kıyaslıyabilmek için beylik bir yola baş vurur, Cabi Efendi'ye bilincini yitirtererek onu tam dört yıl -Savaş boyunca- tımarhaneye kapatır. Dama Taşları adlı hikâyede tımarhanedeki yaşamasının bir örneğini gördüğümüz Cabi Efendinin daha buradan çıkarken ilk karşılaştığı değişik değer para değeri olmuştur. İlk olarak doktorun elinde gördüğü kâğıt paranın para olduğuna (5), **ortada altın, gümüş, nikel değil, hattâ eski bakır meteliklerin bile kalmadığına,», «üç senede yüz yetmiş beş milyon banknot basıldığına»** (ki **«bu, beş yıllık bütçedir.»** (6)) inanmaz. Sonra da kâğıt paranın gerçekten geçtiğine şaşar kalır. Hele her şeyin değeri akıl almıyacak ölçüde, **«yüzde on bin artmıştı»**r (7). On paralık gazete kırk paraya çıkmıştır. (8) **«Çakal erikleri (nin) okkası doksan sekiz buçuk kuruştu**(r)**»** (9), **bir fincan kahve on kuruştur** (10); **«yağın okkası sekiz yüz otuz, pirincin yüz elli üç, şekerin iki üç doksan üç, kahvenin yedi yüz altmış iki kuruştu**(r). **Kavaf işi çocuk patikleri on sekiz lira** (dır) (11); bir dükkân için bile çok bulduğu para bitkin bir ineğin fiatıdır. (12)

Böyle bir dünyada halkın durumu ise içler acısıdır. Ömer Seyfettin bunu —savaş öncesiyle de kıyaslıyarak— dokunaklı bir dil ve en keskin çizgilerle şöyle anlatır: **«... bütün bu insanların çehreleri sararmış, tunç rengine çalmıştı.»** (12') Cabi Efendi'nin **«etrafından üstü başı perişan takır takır takunyalı adamlar geçiyordu.** (O) **daha bir kolalı gömlekliye rastgelmemişti. Dükkânlarda sararmış zayıf kadınların, başı kabak, yarı çıplak, sıska çocukların pinekledikleri̇nin gördükçe, kendi kendine 'acaba kocaları, babaları camie mi gitmiş' diye soruyordu. Hal? buki namaz vaktine daha çok vardı. Şerbetçi, helvacı dükkânları boştu. Fırınlar kapalıydı. ... Eski kalabalık, ucuzluk, şen Üsküdar'ı hatırlıyor 'acaba ne oldu? Yüz senede bir memleket bu kadar değişmez!' diye şaşıyordu.»** (13) **«Tentesiz, ipsiz, bayraksız, direksiz, tayfasız kalmış harap araba vapurunun çatlak, siyah bacası»** (14) ise bütün bir ülkenin simgesi gibidir.

Cabi Efendi, **«evvelâ Avrupada tufan olmuş** san(ır). **Sonra Cihan harbini duy**(ar). **Ve otuz bu kadar devlet**('in) **birbirine harb ilân et**(mesini), **hiç durmadan dinlenmeden boğazlaşabil**(mesini)**»** (15); hele **«Japonya**(nın), **Amerika**(nın), **Liberya**(nın), **Çin**(in), **filan Almanya ile harb edebil**(mesini)**»** (16) aklı almaz.

Ömer Seyfettin bütün bunları bir **«kâbus»** (17) olarak isimlendirir. Ona göre savaş ve işte bu sonuçları bir deliliktir. Bu düşüncesini boyuna tekrarlar. Cabi Efendi kâğıt para hakkında bilgi veren doktorun kendini sınadığını sanır (18), böylesine bir savaştan söz edenler için **«bu harifler hiç şüphesiz deli»** diye düşünür Onlara **«abuk sabuk saçmalıyan deliler»** (20) gözüyle bakar; esnafa **«sen deli olmuşsun»** diye çıkışır (21), bütün gördüklerinden **«delile-**

(1) DOST'un Mayıs, Haziran, Ağustos 1963 sayılarına bakınız.

(2; 4) Mermer Tezgâh (İlk Düşen Ak, 1953, 20. s.)

(3) Mermer Tezgâh (İlk Düşen Ak, 1953, 24. s.)

5,6) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 38. s.)

(5, 6) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 38. s.)

(7, 8, 11, 14, 16, 17) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953 43. s.)

(9) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 40. s.)

(10) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 41. s.)

(12, 12') Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 39. s.)

(13) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 40. s.)

(15, 19, 20) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 42. s.)

(18) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 38., 39. s.)

(21) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 41. s.)

ri imtihan ediyorlar» (22) sanır. Bütün bu insanlar için **«Yoksa tımarhane mi boşalmıştı? Herkes saçmalıyor»** diye haykırır. Sonunda, ters yüzü tımarhaneye dönerek **«Beni içeri tıkınız, Allahaşkınıza! Ya ben akıllanmamışım, ya bütün dünya zır deli olmuş!»** (23) diye feryat eder. Ama, onu tımarhaneye geri almazlar. Çünkü, deliren, kendisi degil bütün dünyadır.

Özek çivisi böylesine fırlamış bir dünyada yalnız para değeri alt üst olmamış, insan piyasasında da kötü para iyi parayı sürmüştür. Evet. **«Semtin namuslu, çalışkan, zeki, halûk, haysiyetli âli mekteplerden diploma almış kıymetli evlâtları»** (artık) **ortada yoktu**(r). (Cabi Efendi) **hangisini sorsa, ya 'Allah Rahmet eylesin, Çanakkale'de şehit düştü', yahut 'Zavallı ailesini geçindiremedi. Sattı savdı. Anadolu'ya hicret etti' yahut da 'Verem oldu,... yatıyor...'** cevabını **alıyordu. Evet, tanıdığı fazilet sahipleri ya ölmüş, ya ölmemek için ocaklarını dağıtarak uzak ufuklara kaçmış yahut da ölüm döşeklerine serilmişlerdi. ... aklı, namusu, hayâsı yerinde olanlar, sade suya bulgurla... vesika ekmeğine yatıyorlar; aç, perişan, bitkin, canlı iskeletler gibi meçhul bir akıbet bekliyorlardı.»** (24) **«Eski zenginler, eski muteberan şimdi fülusi ahmere muhtaç zavallılardı.»** (25)

Buna karşılık, **«Eski zavallılar, cahiller, sefiller... zengin olmuşlardı.»** (26) **«Eski karanlık kahvehanenin isli peykelerinde 'Eyyam ağaları' namı verilen yeni türeme bir sınıfa semtten de bir çokları karışmış, Şişliye göçetmişlerdi. ...rayiç akçe lira ile bir kaç defa 'arşi milyoner' olan bu eyyam ağaları... hep sefiller, ümmiler, ipten kazıktan kurtulmuş baldırı çıplaklardı.»** (27) Nitekim, **«malûl, fakir bir ihtiyarın»** oğlu olan ve **«iptidaiye mektebinde aptesane duvarlarına kötü şekiller çizdiği için kovulmuş, bir daha hiç okumamış»**, **«tulumbacılı**(ğı), **sarhoşlu**(ğu), **dolandırıcılı**(ğı) **meslek** (edinmiş)» **Abdülvafi, «bu serseri herif»**, Cabi Efendi **«tımarhaneye girmeden odacı»** (iken) **«şimdi bilmem ne zade namı altında İstanbul'un en büyük zenginlerinden biri idi. On parasız işe girmiş, akla hayale gelmedik dalavereler çevirerek, gizli siyah çetelerle, âli haydutlarla ortak olarak bir hafta içinde milyonlar kazanmıştı.»** (28) **«Kayserili imamın askerden tardolma esrarkeş oğlu da kolayını bulup bir fırın ele geçirmiş, on beş yirmi apartman sahibi olmuştu.»** (29)

Yalnız ticaret alanı değil, bilim dünyası da şarlatanların eline geçmiştir. Cabi Efendi'nin bir arkadaşının oğlu , **«evvelden biraz ahmaktı. Kerrat cetvelini bir türlü ezberliyemediği için mektepte adını 'Beş kere beş dübeş' koymuşlardı. Şimdi İstanbul'un en büyük, en muhterem bir âlimi» «meşhur kimyageri»ydi.** (30) Ama bu kimyager, **«bu zengin sanatkâr»** öylesine bilisiz, öylesine budaladır ki vesika ekmeğinin içinde neler bulunduğunu bulamaz, bilemez. (31)

«Semerci Niyazi'nin sıracalı bir oğlu vardı. Küçüklüğünde gayet fena bir şeye alıştığı için her gece ellerini sımsıkı bağlayıp yatağına arkası üstü yatırırlardı. Hayatını ancak böyle kurtarabilmişlerdi. Yirmi yaşına girdiği halde daha salyasını, sümüğünü toplıyamıyor, kambur kambur, dirseklerine kadar elleri pantalonunun cebinde, cami avlularında, viranelerde dolaşıyordu. Harbten evvel iki lafı bir araya getiremiyen bu aptal gayet mühim bir müessesede müdürlük mevkiini ihraz et(miştir)» **«bütün işler onun elinde»**dir. Ama hâlâ **«boş bir öküz gözünden daha boş, daha baygın, daha mânasız, daha behimi gözleri eskisi gibi bakmak**(tadır). Yalnız değişen, **«evvelki sıskalığından eser kalmamış, tulum gibi şişmiş, yüzünü koyu kırmızı bir renk kaplamış»** olması, her tarafında **«altınlar, elmaslar parla»**masıdır. (32)

Kadınlar arasında da, bir yanda ırziyle, namusiyle yaşıyanların, kursaklarına dört yıldır vesika ekmeğinden, haftada yarım kilo zeytinden (32') başka bir şey girmezken öte yanda kötü yola sapmış olanlar **her sofrada** (yalnız) **kırk liralık şampanya iç**«(32»») mektedirler.

Ömer Seyfettin, alt üst olmuş değerleri yeteri kadar anlatamamış, bu **«eyyam ağaları»**ndan hıncını alamamış gibi, onlardan birini, örneğin, **«yeni zengin»** Hayranzade Şemi Bey'i gözlerimizin önünde daha iyi canlandırabilmek için biricik oyunu Mahcupluk İmtihanı'nı kaleme alır. Cabi Efendi'mizin de rol aldığı bu oyunda değerini yitirmiş eski değerle önem kazanmış, üste çıkmış değersizi yan yana gösterir. Bir zamanların, çok değil dört yıl öncesinin (33) **«doksan yedi buçuk kuruş aylıklı»** küçük kâtip **«Kokoz Şemi»**si (34); hâlâ leylâk ile yasemin, menekşe, lâle kokularını ayırdedemiyen, gülden başka bir çiçek tanımıyan (34'), telgraf hakkında hiçbir bilgisi olmıyan (35), kendisinden —soyadından ötürü— Hayvanzade diye bahsettirecek kadar (36) gerçek bir hayvan olan Şemi; bugün **«beş milyon lira**(lık), **köşkler**(i), **yalılar**(ı), **apartmanlar**(ı), **çatanalar**(ı), **otomobiller**(i), **motörler**(i) (37) olan bir **«yeni zengin»**dir. **«Bu herifte hiç hayâ, merhamet, namus, filân yoktur. Halis bir muhtekirdir. Aklı yalnız ihtikâra erer? Kursağına muharebe esnasında kaç Balkan tireni gir** miştir)» (38), (39)

Buna karşılık, dört yıl önce kalemde **«Kokoz Şemi»**nin mümeyyizi olan **«Müstemend Beyefendi»** maaşiyle geçinememiş, Hayranzade Şemi Bey'e sığınmış, onun yanına **«garson dö büro»** yani **«miço»** olarak girmiştir (40). Dört yıl önce önünde **«iki kat»** olan, **«yerden selâm»** veren (41) Şemi şimdi kendisine **«ulan»** (42) diye seslenir, **«Bu bizim köpeğimiz»** (43)

---

(22) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 39-40. s.)

(23) Makul Bir Dönüş (İlk Düşen Ak, 1953, 43. s.)

(24) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 62. s.)

(25, 26, 28, 29) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 61. s.)

(27, 30, 31) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 60. s.)

(32) Acaba Ne İdi (Beyaz Lâle, 1949, 61-62. s.)

(32') Zeytin Ekmek (Yüksek Ökçeler, 1953, 44. s.)

(32") Zeytin Ekmek (Yüksek Ökçeler, 1953, 45. s.)

(33, 34') Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 4. s.)

(34, 37) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 6. s.)

(35) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 31. s.)

(36) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 38. s.)

(38) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 24. s.)

(39) Onun da bir iç dramı olduğunu söylemeliyiz.

(40) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 4. s.)

(41) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 4., 5. s. v.b.)

(42) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı 1952, 5. s.)

diye hakaret eder. Başkâtip Peride de etmedik hakareti bırakmaz (44). Müstemend, bütün bu zilletlere boyun eğer.

Bütün bunların sonucu olarak, **«sanki dört sene içinde korkunç bir 'kötülük salgını' bir 'fazilet kıranı' tımarhanenin dışarısını yakmış, kavurmuştu.»** (45) Ömer Seyfettin bu **«kötülük salgını»** ve **«fazilet kıranı»**na daha çok Düşünme Zamanı ve Şefkate İman adlı hikâyelerinde değinir. Başlarında 1908 sonrası güvenliğini över gibi olduğu Düşünme Zamanı hikâyesinde Ömer Seyfettin, **«kumarla geçinen»** eski bir kabadayı olan Badik Ahmet'in (46) iyi kötü ekmeğini çıkarmasiyle buna karşılık **«namuslu»**, **«haysiyet, mertlik, doğruluk»** **«timsali»** Ödlek Murat'ın namusiyle yaşamak için çektiği sıkıntıları anlatır. Ödlek Murat, bu Balkan Muharebesi gönüllüsü (47), tam **«dört yıl»** (48) bir efendinin dört atına günde bir tas yağsız bulgur çorbası karşılığı bakar. Sonunda bir atın ayağına bastığı için kovulur ve köpekler gibi kemik yiyecek kadar (49) günlerce aç kalır. Bu hikâyede önemli olan, Ödlek Murat'ın namusiyle yaşamak için çektiği sıkıntılar kadar, herhalde bir yeni zengin olan efendisinin vicdansızlığıdır.

Şefkate İman hikâyesi ise **«İnsanların cemiyeti** (nin), **içerisi yırtıcı hayvanlarla dolu olan kablettarihî bir orman demek** (olduğunu); **mantık**(ın), **şiir**(in), **güzellik**(in), **iyilik**(in) **yalnız kitaplarda** (kaldığını); **insanlar**(ın), **hayvanlardan merhametsiz, kaplanlardan yırtıcı, sırtlanlardan şefkatsiz...»** (50) olduğunu anlatır. Bu hikâyede **«hak diye bir mefhum tanıyan, aç bir sefihe acıyarak iş gösteren insanlar... fazilet, iyilik, merhamet, şefkat**(in), **bir hayal olmadığını** (51)**»** ispatlıyanlar, adi hırsızlardır.

Zeytin Ekmek de, Savaş'ın getirdiği açlık yüzünden kadınların kötü yola nasıl düştüklerinin hikâyesidir.

«Fazilet», **«vicdan»** bunalımı gibi bir de **«terbiye»** bunalımı salgındır. **«Muhitin değişen, bozulan her şeysi gibi 'terbiye'si de berbat olmuştu.»... «mahalleleri» «bir terbiyesizlik salgını»** sarmıştı. **«...erkek, kadın, ihtiyar, genç, çoluk, çocuk, bütün halk deniz tutmuş sarhoş tayfalara, bunak kaptanlara taş çıkartacak derecede küfürbaz kesilmişti!... Hiçbir sebep yokken fena halde ağızlarını bozuyorlar»** (52) **«insanın haysiyetine tecavüz ediyorlar»**dı. (53)

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Ömer Seyfettin, **«ne kadar meşru olsa»** (54) da yine savaşa karşıdır. Çünkü, savaş, **«insanların hayvanlıklarına ait bir nevi hasletleri** (dir). **Milyonlarca adamın birbirini ne kadar ulvi bir mecburiyetin sevkiyle olursa olsun —başak biçilir gibi kütlelerle öldürmeleri—... şüphesiz bir vahşetti**(r).» Çünkü **«bu vahşetin hakim olduğu, topun sadası gürlediği zaman aklın, mantığın, hakkın, vicdanın sesi susuyordu. O vakit hissiyat sahnesinde yalnız behimi bir galebe hırsı, bir kazanç hissi faaliyette kalıyordu.»** (55) Bu ise savaşın sonuçlarının en kötüsü olduğu kadar, —söylemeye çalışa geldiğimiz— toplumsal bunalımın da nedenidir. Çünkü **«bu hal yalnız harb meydanında değil; iktisat ahlâk, muaşeret meydanında da aynı idi. İktisat meydanında 'Kapkaçanın! Vur vuranın! Ar dünyası değil, kâr dünyası!' felsefesini kendine din etmiş bir takım ne oldukları belirsiz yamyamlar türemiş, her şeyin fiyatını yüzde yüz bin fırtalarak koca milleti siyah bir 'açlık, ölüm kıtlık' çemberi içinde inletmişlerdir. Ticaret, ulu orta bir 'ihtikâr' işi olmuştu**(r). **Namuslu tüccar yavaş yavaş piyasadan çekilmişler, yapılan cinayetin dehşetini halktan daha vazıh görebildikleri için bazıları köşelerinde felce uğramışlardı**(r). **Dövüş meydanında meşru olan behimi hırs, pençesini her müesseseye atmıştır. Bu,... harbin şüphesiz zaruri bir neticesi**(dir)».(56)

Gerçi; **«Cabi Efendinin muhakemesi ahlâk, namus, haysiyet, insaniyet, merhamet kaydinden âzade serserilerin zengin oluşlarına tek bir sebebe** (yukardaki) **atfediyor, fakat aptalların, ahmakların, hımbılların en mümtaz mevkileri nasıl ele geçirdiklerini bir türlü bulamıyordu.»** (57) Ama, bizce, bu da aynı ve bazı başka nedenlere bağlanabilir. Savaş, insanlara, hele bilisizlere ölçüsüz bir yüreklilik verir. Nitekim. Cabi Efendi'nin **«Odaya kazara bir dız dız girince tepesinde şarapnel patlamış gibi korkup dışarı kaçan** (oğlu) **ihtiyat zabiti ol**(muş), **Irak cephesinde bir hücum taburunda** (hem de hücum taburunda) **bölük kumandanı**(dır). (58) Böylece, **«aptallar, ahmaklar, tembeller»** de **«ahlâk**(sızlıklarından), **namus, haysiyet, insaniyet, merhamet»**sizliklerinden yüreklenerek —bütün bu **«kayitlerden âzade»**— ortaya çıkmakta ve bu ahlâk ve fazilet karambolunda kolayca iyi, dürüst ve namusluları iterek yerlerine geçmekte, piyasadaki namussuzları da koruyarak onlardan destek görmektedirler. (59)

«Ahlâk, fazilet ve muaşeret» bunalımının bir nedenini de bu ahlâksızların eline kolay ve bol para yani olanak geçmesine bağlıyabiliriz. Hayranzade, **«Haydan gelen huya gider. Bizce paranın ne ehemmiyeti var. Çalıştık da mı kazandık.»** (60) der. Buna bir de bu gibilerin eski yaşantılarından öç alma psikolojisini ekliyebiliriz. Nitekim, gene Hayranzade bunun en güzel örneğidir.

Ömer Seyfettin, yalnız **«çalışmadan»** ve **«ihtikârla»** para kazanmaya karşı değildir. O, kendi **«say»**ileriyle, alınlarının teriyle de olsa, bilisizlerin de para kazanmasına karşıdır. Velinimet adlı hikâyesinde **«Rüştiye tahsili bile görmemiş, yalınayak, başı kabak bir uşak yamağının ip ameleliğinden usta başılığa, usta başılıktan fabrikatörlüğe, fabrikatörlükten müteahhitliğe, müteahhitlikten otomobille milyonerliğe**

---

(43) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 12. s.)

(44) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı, 1952, 8. s.)

(45) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 62. s.)

(46) Düşünme Zamanı (Gizli Mâbet, 1953, 47. s.)

(47) Düşünme Zamanı (Gizli Mâbet 1953, 51. s.)

(48) Görülüyor ki Ömer Seyfettin'in toplumsal bunalım hikâyelerinde zaman birimi hep dört yıl, I. Dünya Savaşı boyudur.

(49) Düşünme Zamanı (Gizli Mâbet, 1953, 52-53. s.)

(50) Şefkate İman (Gizli Mâbet, 1953, 98. s.)

(51) Şefkate İman (Gizli Mâbet, 1953, 99-100. s.)

(52) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 63-64. s.)

(53) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 64, 67. s.)

(54, 55) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 62. s.)

(56. 57) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 62-63. s.)

(58) Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949, 59. s.)

(59) Ömer Seyfettin'in hayatını inceliyeceklerin, onun askerlikten ayrılışı üzerinde dururken Nakarat'taki meçiyle konuşması kadar bu, savaşa karşı oluşunu da dikkate alacaklarını umarım.

(60) Mahcupluk İmtihanı (Mahcupluk İmtihanı 1952, 42. s.)

doğru koştuğunu görmek» ona **«acı gel**(ir)», **«istikrahla yüzünü ekşit**(erek), **«Yeni zengin, işte...»** (61) der.

Şunu da belirtelim ki, hikâyecimiz, **«eyyâm ağaları»**nı; yalnızca ahlâksız, faziletsiz, terbiyesiz oldukları, yalnız **«milleti, siyah bir 'açlık, ölüm, kıtlık' çemberi içinde inlet»**tikleri için yermekle kalmaz; onların vatandaşlardan uzak, vatandaşlara karşı ilgiliz ve duygusuz oluşlarını da yerer. Örneğin, Cabi Efendi, **«meşhur kimyager» «beş kere beş dübeş»**in **«ekmeklerini, hizmet ettiği hastahaneden al**(masına), **hiçbir vesika ekmeği görme**(miş olmasına), **vatandaşlarının her gün geveleyip geveleyip yutmağa çalıştığı şeyi görmiyecek kadar hakikatten uzak»** oluşuna çok tutulur. İçinden **'Aferin koca dübeş sana...'** **diyerek kalk**(ar), **kaç**(a).» (62)

Görülüyor ki, Ömer Seyfettin, **«hadiselerle sebepler**(in), **vakıalarla müessirler**(in) **birbirine karış** (tığı), **her şey**(in) **karman çorman ol**(duğu)» (63) bir savaş sonrası Türkiyesi'nin hiç değilse İstanbulu'nun **«iktisat, fazilet ve muaşeret»** bunalımını anlatan, çözümliyen toplumsal hikâyeler de yazmıştır.

Sâtı ERİŞENLER

---

(61) **Velinimet (Bahar ve Kelebekler, 1949, 92-93 s.)**
(62) **Acaba Ne İdi? (Beyaz Lâle, 1949; 60. s.)**
(63) **Acaba Ne İdi (Beyaz Lâle, 1949, 62. s.)**

ALİ PÜSKÜLLÜOĞLU

BAZILARI YANILIR

İki şiir var ortalıkta bugün: Biri, 1940 şiiri, öteki ondan on beş yıl sonra başlıyan şiir, 1955 şiiri. Bu iki şiir, kesinlikle ayrılmıştır birbirinden. Birinci şiire göre ikinci şiir yoktur; ikinciye göre, birinci şiir evde kalmıştır, kalık bir şiirdir; günümüzün şiiri kendisidir. 1940 şiiri bugün Varlık'ta' Çağrı'da, Zeren'de, kimi zaman Yelken'de ve Ataç'ta ve daha birkaç dergide en gücsüz dönemini, ölü dönemini yaşamaktadır; kimi eleştirmenler ya da dergiciler onu birtakım iğnelerle ayakta tutmağa çalışmaktadır. 1955 şiiri A dergisinden, Pazar Postasından, Değişim'den gelen (bu üç dergi de görevini yaptıktan sonra kapanmıştır) ve bugün Dost'ta, Dönem'de, kimi zaman da Türk Dili'nde görülen şiirdir. Bu iki şiir arasındaki savaş, ikincisinin egemenliğiyle bitmiştir. ancak, birinci şirin, günün şiiri olmadığını anlaması yönünden içine düştüğü bir «evde kalmışlık duygusu» vardır. Bu duygu ile zaman zaman ikinci şiire saldırmaktadır. (Bu saldırının en yeni örneği Bay Halim Yağcıoğlu'nun Zeren dergisinde Turgut Uyar, Kemal Özer, Ece Ayhan, Ali Püsküllüoğlu için söyledikleri.) İkinci şiir, yaptığından güvenli, bir akımın yorgunluğundan sonra durulmuş, tam şiir oluşunun ürünlerini vermektedir. Bugün çıkmazda sanısı veriyorsa, bu, aslında bu durulmuşluğun üzerimizdeki etkisiyle o görünümdedir. Daha açık söyliyeyim: Şiiri şiir olarak ele almaktan çok ondan atılım beklediğimiz, «akımsever» olduğumuz için, onu bugün çıkmazda görmekteyiz. Kaldı ki, Turgut Uyar gibi, «çıkmazın güzelliği»ni de anlamalıyız.

Bu ikinci şiirin serüveni bitmemiştir daha. Onu kimimiz çıkmazda görürken, kimimiz daha da ileri, tek ustalı, tekdüzeliğe yönelmiş bir şiir olarak ilân ediyoruz *(Veysel Öngören: Bir Şiir Meselesi, Dost, Eylül 1963)*. Bu sözümüzün sorumluluğunu yiğitçe üzerimize almış görünüyoruz. Ama duralım burda biraz. Ve Veysel Öngören'e soralım: Turgut Uyar, Behçet Necatigil, Cemal Süreya, Ece Ayhan, Gülten Akın, Kemal Özer, İlhan Berk, Ülkü Tamer, Ahmet Oktay, Doğan Türker, Ali Püsküllüoğlu, Seyfettin Başçıllar, Sezai Karakoç gibi, söz konusu şiirin yürütücüleri durumunda olan ozanların sözlük, dilbilim, öz ve biçim yönlerinden birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde durulmuş mudur? Bu ozanların ayrı ayrı Turgut Uyar'la ilişkisi?

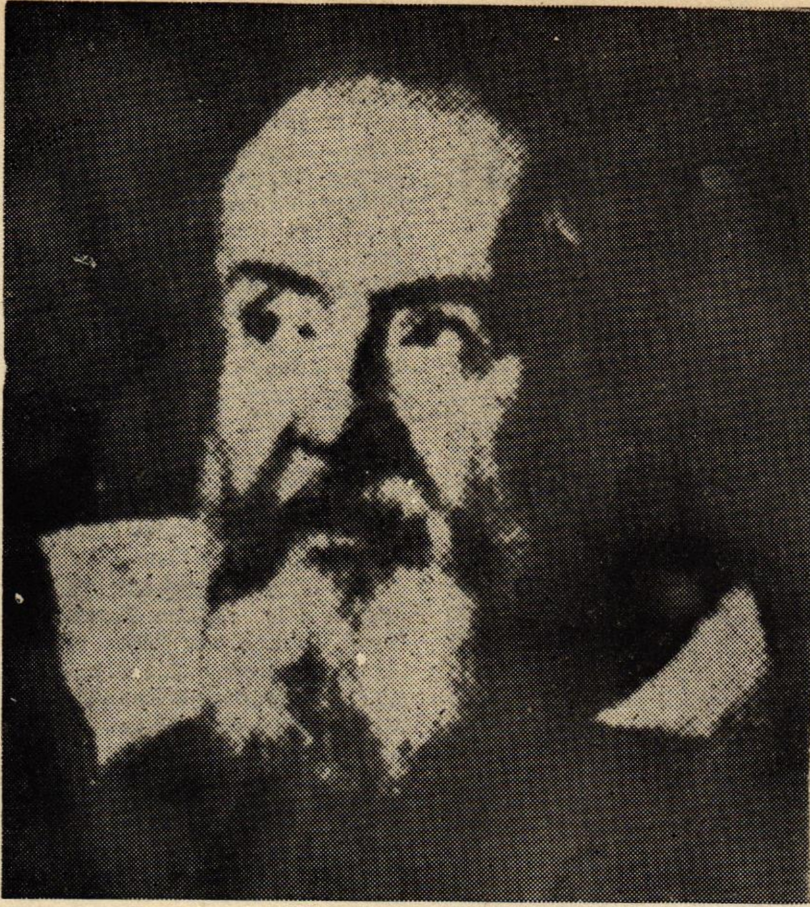
Yapılacak şey budur. Bu yapılmadan, Turgut Uyar'dan yola çıkmak, şiirimizin şimdiki görünümünü büsbütün bulanıklaştırır.

Bir ozanın bütün bir şiiri kendi tehlikeli döngüsüne çektiğini ileri sürmek, o şiiri kuran ozanların kişilikleri üzerinde yeterince durmamaktan doğan bir yanılgıdır. Şu da var: Bu sav, Turgut Uyar'ın olumlu etkisini yanlış değerlendirmedir aynı zamanda.

1955 şiiri, bir topluluğun şiiridir: kendi aralarında ayrılıkları olan ama bütünüyle belirli bir şiiri kuran bu topluluk gereğince incelenmedi, kurdukları şiir üzerinde bir belirlemeye varılmadı daha. Bu belirleme yapılmadığı için de, yanılgılı çıkışlar yapan, açık seçik bir anlatıma ulaşılmadan, başsız sonsuz yorumlara giden kişiler durumundayız. Ahmet Oktay, «Gerek özün, gerekse biçimin sorunları, şiiri bir yaşama birimi olarak görenlerin elinde ortak bir konum kazanmıştır.» derken *(Ahmet Oktay: Tehlikeli Yorumlar. Dost, Ekim 1963)* benim yukardan beri söylediklerimi kestirmeden ortaya koymuştur. Veysel Öngören tehlikede sevişse bile *(Veysel Öngören: Tehlikede Sevişelim. Dost, Aralık 1963)* çıkışta yanılınca, ortada sevişilecek tehlike bulamaz. O, Turgut Uyar'ın şiirini, söz konusu şiirin en belirgin bir kişiliği olarak ele alıp yola çıkmalı, söz konusu şiiri bu güçlü ustayla kapatacağına, o ustanın yaptığını yapmalı, yani bugünkü şiiri gerçek yönüyle değerlendirmeliydi. Onun şiirinden genellemeye gitmek, bundan da o şiirin ölüm çanını seslendirmede yararlanmak biraz insafsızlık gibi gelir bana.

Bu konuda Öngören'e paralel gidenler bile *(Güven Turan: Bir Cevap. Dost, Aralık 1963)* örneğin Uyar - Cansever ilişkisini biraz çabuğa getirilmiş bir önerme saymaktadır. Ama o da Ahmet Oktay'la beni ateşe vermekte bir sakınca görmüyor. Güven Turan'ın, Turgut Uyar'ın şiirine yaklaşma örneği diye verdiği şiirlerim, ortak şiir için de düşünülebilir ve Cemal Süreya" nın yaptığı gibi *«Süreya: Geçen Ayın Şiirleri, Türk Dili, Kasım 1963)* ortak sözdiziminin yöresinden kaçmalar öğütlenebilir. Ancak o da, söz olsun diye söylenmişlik durumunda kalır bence. Çünkü sözdizimini şiirin bir iki dizesinden yola çıkarak değil, bütünden yola çıkarak ele almalı. Bütünün öngördüğü bir sözdizimi, amaçta ozana kazandırıyorsa, neden ortak sözdizimi sakıncalı olsun? Burada şunu da söylemem gerekiyor: Cemal Süreya'nın sözünü ettiği «Ağzı önce suya» adlı şiirimde ben, *(Dönem, Ekim 1963)* ortaklaşa sözdiziminden çok, yeni bir sözdizimine gittiğimi, şiirimi kurarken, ortaklaşa şiirden değil eski şiirin olanaklarından bir aşama olarak yararlanma durumunda olduğumu biliyorum.

Ayrıca, yaklaşmalardan neden korkacağız? Bunu da anlamıyorum.

15 Şubat 1564, Galile'nin doğum günüdür; 15 Şubat 1964 Galile'nin dörtyüzüncü doğum yılıdır.
Bu sayıda vermeye başladığımız yazı; 1958 yılında, Saffet Ürfi Betin'in Lausanne'dan Ankara'da Sami N. Özerdim'e gönderdiği mektuptur. Yazanın ve alanın izniyle bu mektubu yayınlıyoruz. Yazarı mektuba bir kez daha göz gezdirmiş, dilinde biraz değişiklik yapmıştır.
Galileo Galilei, 8 Haziran 1642' de ölmüştür.

SAFFET ÜRFİ BETİN

Galile

Lausanne 10 Kasım 1958

Aziz dostum Sami Özerdim,

Size yazın Padova'dan yolladığım kartlarda Padova'nın 736 yıllık üniversitesini ve Galile'nin oradaki kürsüsünü ziyaretimden esinlenerek Galile hakkında da yazacağımı mademki vaadetmişim, ve mademki o vaadı hatırlatıp duruyorsunuz, artık işe oturmak gerekiyor. Şu var ki asıl kütüphanem, kitaplarım, kaynaklarım, Ankara'da.. Vaktiyle Bükreş'e giderken beraberimde götürdüğüm bazı kitaplarım da şimdi elimin altında değil! Sonra.. Hastalıklarımdan, hele şu serbest soluk aldırmıyan bronş hastalığından sonra yazı yazmaktan değil, okumaktan bile vazgeçtiğimi biliyorsunuz. Bakalım, ne çıkacak? Yazacağım şey nihayet bir mektuptur.

Lausanne yakınındaki bir köyde yeni taşındığım küçük yuvamın münzevi ve sakin hâli olmasaydı, buna ek olarak ben de İsviçre'nin şu sis mevsiminde hastalığımın daha ilerlemesini önleyim diye evimde bir süre kapanıp kalmıya zorunlu olmasaydım şimdi masamın başına Galile gibi bir konu üzerinde ezberden ve sathı dahi olsa yazmıya oturmak yiğitliğini gösteremezdim sanırım.

Şimdi yazmazsam Galile üzerinde sizinle konuşmamız artık kimbilir kaç ay veya yaşarsam kaç yıl sonraya kalır?

Burada ben onun özellikle Padova'daki profesörlüğü ile ilgili yaşama geçidi üstünde hatırıma geldiği kadar yazmıya çalışayım!

Bilirsiniz ki Galile adiyle daha çocukluğumuzda: orta öğrenim çağlarımızda tanışmıya başlarız. Öğretmenlerimiz bize üstünkörü bazı şeyler söylerler. Sonraları şurada burada bazı şeyler de okuruz. Bunların içinde meselâ: kendisini inkâra dâvet eden ve bunu yaptıran Roma mahkemesinden çıktıktan sonra Galile'nin, yanındakilerden bazılarına: «Ben içeride dünya dönmüyor dedim ama o dönüyor!» dediği şeklindeki yanlış rivayetler de var.

Ben, sanat ve felsefe olmamakla beraber, ünlü bilim adamlarının hayatını da metodik surette öğrenmek merakına düştüğüm zaman ele geçirdiğim eserler arasında Louis Figuier adında bir Fransız yazarı beş ciltlik ve aşağı yukarı iki bin beş yüz sayfalık bir kitabından da çok faydalanmıştım. Şimdi size yazarken, gezilerimde, şehir ve memleket rehberlerinde gördüklerimden, ziyaretlerimden, çeşitli kitapların bıraktığı izlerden ve bazı notlarımdan faydala-

nıyor, fakat Galile hakkında bilhassa o yapıtlar edindiğim bilgilere ve etkilere dayanıyorum.

1956 yılında sizin Amerika'dan dönüşünüzde birbirimize Napoli'de randevu vermiştik. Sizden ayrıldıktan sonra Paris'e dönüşümde Piza'ya Galile'nin şehri olduğu için inip üç gün kaldım. Piza ziyaretini böyle, ömrümün son yıllarına bırakmış olmamdan üzüntü duydum. Alışmışız: Napoli, Roma, Venedik, Floransa arkasından koşuyoruz; oralara tekrar tekrar gidiyoruz; buna ek olarak, bazan İtalya Rivierasına ve Cenova'ya... Halbuki İtalya'nın hemen her şehri biraz Roma, Venedik veya Napoli'dir: Venedik stili denilen mimariyi bulup işlemiş olan Palladio'nun şehri küçük Vicenza'dan size gönderdiğim kartları hatırlayın!

Ben, o dünyanın karanlık çağı dediğimiz Ortaçağda bile katolik hıristiyan mimarisinin ne şaheserler yaratan düzeye çıktığını Palermo'da ve civarındaki anıtlardan anladım. Padova'dan bu sefer size resimlerini gönderdiğim Saint-Antoine Kilisesi Roma'daki Saint-Pierre'den de iki-üç yüz yıl eskidir. Hoş, yaptıranı Justinianus, içine girip de uzun uzun seyrettikten sonra onu kendinden geçiren ve «Ben seni geçtim, ey Süleyman!» diye haykırtan Ayasofya, hepsinden eskidir.

Bir kere havası, iklimi çok hoş, birkaç yüzyıldır denizden, biraz içeride ve rutubetsiz olan Piza'nın kendisi için oraya çok önceden gitmiye değerdi. Kaldı ki yan kulesinin resimlerini, Galile'nin ondaki tecrübelerini daha ilk gençliğimizde görür, işitiriz. Bu iğri kulenin büyük, canlı, pek sanatkârca ve dikkatle çıkarılmış fotoğraflarını sonraları çeşitli Fransız, İtalyan ve Alman sanat albümlerinde ve dergilerinde görmüştüm. Fakat Piza'da o kuleyi yakından gözlerimle gördükten, üstüne çıktıktan sonra anladım ki en canlı fotoğraflar dahi kulenin sanat derecesini, canlılığını, anlamını aksettirmekten çok uzak kalmaktadır.

Onikinci yüzyılda yapılmış olan bu yedi katlı, elli dokuz metre yüksek ve yerden beş metre yan, silindir biçimli kulenin inşasında yalnız Piza'lı mimar Bonnano'nun değil, ayni zamanda Innsbruck'lu Wilhelm adında bir Avusturyalı Almanın da mimarlık hissesi vardır.

Zavallı Piza. İtalya'nın Cenova, Venedik cumhuriyetleri gibi kendine tarih yapmış, kaç kere de yıkılmış ve nihayet İkinci Dünya Savaşı sırasında da bir çok uçak taarruzlarına uğramış, yaralanmıştır. Fakat kule ve onun karşısındaki kilise yahut Dôme, olduğu gibi durmaktadır. Ancak kulenin gittikçe fazla iğrildiği ve bir gün yıkılacağı rivayetleri son yüz yılda alıp yürümektedir.

Geçerken bir noktaya işaret etmek gerekiyor: İtalya'nın şu İkinci Dünya Savaşı'nda bomba yememiş, yıkıntı görmemiş yeri hemen-hemen yoktur. Bu yüzden birçok değerli sanat ve tarih anıtları da mahvoldu. 1948 ve 1949 yıllarında İtalya'yı aşağıdan yukarıya ve yukarıdan aşağıya doğru, iç köylerinden geçe geçe birkaç kere otokarla gezdim. Bütün memleket bu yaralarını onarmakla uğraşıyordu. Bu, sessiz, hiddetsiz, propagandasız bir imar seferberliğiydi. Hele o anıtların mümkün mertebe asıllarına yakın şekilde restore edilmesi başlı başına bir iş ve masraftı. Bugün bunların hepsi yapılıp bitirilmiştir.

Yenilmiş İtalya, Eynaudi (bundan önceki cumhurbaşkanı) adında bir adam çıkardı. Bu adam, «Desinler! Görsünler!» çocukluğunu taşımıyan bir gerçek batılı zekâ tevâzuu ile, gerçek bilgi haysiyetiyle İtalya mâliyesini bir kalkındırdı, o kısır topraklı ve fazla nüfuslu İtalya'nın parasını çıkardığı düzeyde dolar gibi, İsviçre frangı gibi bir tutup mıhladı. Ve bu sayede, yahut bununla yan yana olarak İtalya, hiç kimseden bir şey beklemeden, hayat istikrarını hiç bozmadan, modern terakki yarışında da asla geri kalmadan, ve hele reklâm, propaganda ezanları okumadan, milli ahlâkı maliyeye esir eden değil, maliyeyi, kireci ve demiri millî ahlâka ve bünyeye tâbi kılmasını bilen bir cemiyet idrâki ve zihniyeti ile bütün bu yaralarını tamir etti. Bu muazzam işte hiçbir şahıs adı ve hiçbir kasidecilik borusu duyulmaz.

Zaten Avrupa'nın katolik veya protestan, bütün memleketlerinde yüzyıllardan beri yapılmış binlerce hayır eserlerinin hiçbiri onu yaptıranın adını taşımaz. Hepsi ya bir havariye, ya bir azize, yahut bir yakaya, bir hâtıraya ya da bir niyete mal edilmiştir. Yahut da meselâ sadece Katedral, Beyaz Kilise Büyük Dome v.b. diye anılır. Roma'nın o emsalsiz Bernini çeşmeleri yaptıran papaların değil de kendi mimarının, yani asıl sanatın ve kıymetin adını taşır. Garpte öyle Beyazıt Camii, Selimiye, Rüstem Paşa Camii, Sultan Ahmet Çeşmesi, Ahmet ağa Mehmet ağa çeşmesi yoktur. Zeynep Kâmil Hastanesi, Süreyya Paşa Hastanesi v.s. de yoktur. Bunlar Amerika zenginleriyle, Rockefeller ile, Carnegie ile Ford'la başladı. Bereket versin ki bunların adlarını taşıyan eserlerde de tekelcilik niyeti olmadığı bellidir, çünkü dünyanın çeşitli yerlerine ve cemiyetlerine hibe edilmektedir. Garpte eskiden beri şahıs, parayı veren veya verdiren yaptırıcı: eser içinde erir. O, erimesini, silinmesini bildiği kadar toplum teşekkülünü tamamlar ve onu anmasını bilir. Batı kurucuları ve zekâları eskiden beri cemiyete hayır işlerinde tekel memuru düzeyinin ve zihniyetinin üstüne çıkmayı bilmişlerdir.

Şimdi yine Galilemize dönelim:

Piza kulesinin Galile ile ilişkisi yüzünden bu kule üzerinde konuştuk. Bu ilişkiyi biraz aydınlatmak gerekiyor: mademki Galile'den konuşuyoruz..

Yukarıda dediğim gibi daha orta okullarda fizik öğretmenlerimizden bu kulede Galile'nin sıklet denemeleri yaptığını duyarız. Fakat bana öyle geliyor ki benim çocukluğumda fizik hocamızın kendisi bu denemenin ne yüzden yapıldığını, niteliğini, yaygınlığını bilmiyordu.

Münacaat

Allah kurtarsın insanı insana acımaktan
Gad'retmiyelim artık kendi kendimize
Allah kurtarsın insanı Allah'dan

Can YÜCEL

Galile'nin bu denemeyi yapmak, yani Piza kulesinden çeşitli ağırlıkta maddeler atıp hepsinin hemen hemen aynı zamanda yere düştüğünü ispat etmek ahdi nereden geliyor?

Biliyorsunuz ki şu küremiz üstünde düşünmesini ve hissetmesini bilmiş toplumlardan bir hayli çok cepheli dehalar çıkmıştır. Bunlar hayret veren başlardır. Rönesansın bazı sanatçılarını düşünün. Meselâ Michel Angelo ve Leonardo da Vinci... Bu sonuncusu, Galile'nin bile istifade ettiği bir ilim idrakine de sahipti. Astronom, matematisyen ve fizisyen Galile de aynı zamanda müzisyen ve ressamdı. Gençliğinde bir aralık nerdeyse resmi kendisine geçim mesleği yapacaktı. Venedik sivil ve askerî mimarlık alanında da eserler yapmıştır.

Eski Yunanistan'da baş döndüren, birkaç cepheli bilim dehası, malûm, Aristo'dur. Babası tarafından Esculape'ın torunu ve ayrıca Büyük İskender'in öğretmeni olan bu Aristo'nun temas ve bahsetmediği bilim kolu hemen yoktur denilebilir. Jeolojiden bile konuşmuştur. O jeoloji ki Vezüv yanardağı 79 yılında Pompei ve Herculanum şehirlerini lâvları altında örtecek kadar taştığı halde bu fenomeni yakından incelesin diye, kumandanı bulunduğu Roma donanmasiyle körfeze daha çok sokulurken gazdan boğulan büyük Pline'den başka bir izleyicisini binlerce yıl beklemiştir. Aristo gibi çok cepheli bir deha olan Alman filozof ve âlimi Leibnitz, yine Galile'nin yüzyılın da, fakat onun ölümünden üç-dört yıl sonra doğmuş olan Leibnitz, insan tarihinin, hayatının hakkiyle aydınlatılması için jeolojiden istifade edilmesini öğütlemiş, yolunu göstermiştir. Jeolojinin gerçek anlamiyle onyedinci yüzyılda kurulması için dünya, Leibnitz'i beklemiştir.

Buna benzer bir misali de sosyolojinin kurulması verir: ondördüncü yüzyıldaki Arap mütefekkiri İbni Haldun, tarihinin önsözüyle tarihin rolünü tarif edeyim derken sosyolojinin temellerini kurmuştur. Fakat sosyoloji, kanunlariyle ve niteliğiyle tanınması ve sistemle kurulması için Fransız ihtilâli ve Napoléon Bonaparte zamanında yaşamış olan Duc de Saint - Simon'u ve hele onun çırağı olan Auguste Comte'u beklemiştir.

İbni Haldun'un o mükemmel tarih önsözü beş yüz yıl içinde elbette şarkta okuyanlar bulmuş; fakat müslüman şark, garbın son bucağındaki Endülüs hariç olmak üzere, işte o âlim çıkaramıyan mütevekkil ve merakı ancak satha, kolaya ve dedikoduya yönelen haliyle İbni Haldun'u değerlendirmesini bilememiş; onun cemiyetler çapında etkili olması da yine bir Avrupalı ve mütefekkir mütercim beklemiştir. Onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyılların malı olan ve şark dillerini öğrenmesi için bir papaz tarafından teşvik gören Sylvestre de Sacy...

Yanılmıyorsam bizde, çok genç iken okumuş olduğum Cevdet Paşa Tarihi'nin başında önsöz olarak İbni Haldun'un o yazısını görmüş, o tefekküre karşı bir çeşit şaşkınlık duymuştum. Fransızca çevirisini bir hayli sonra okudumdu.

Doğduğu zaman Makedonya'ya ait olan Stagire şehrinden, daha gençliğinde artık öğrenecek bir şeyi kalmıyan ve gelişmek için Atina'ya gitmeyi düşünen bu Aristo'ya, zamanın âdetince fikri sorulan kâhin: «Atina'ya git! Ciddî araştırmalara koyul! Teşvik edilmekten ziyade zaptedilmesi gereken bir adam olacaksın!» demiş.

Kilisede bilim olarak işte yalnız bu Aristo'nun dediklerini kabul etmiş ve onun «Cihan» eserinde kürenin sabit bir dünya merkezi olduğu nazariyesini de böylece benimsemişti.

Bazılarınca batı kilisesinin Aristo'yu evvelâ 7-8 nci yüzyıllarda nasturî papazlarınca yapılan yalan yanlış lâtince tercümelerle öğrendiği farzedilir.

Yunanistan'ı fethinden ve hele cumhuriyet devrinin sönmesinden sonra Roma toplumu, daha önce Cicero'nun azmi ve teşebbüsüyle, lâtinceyi yunanca ile aşılayıp ıslah işine girişecek kadar Yunan kültür ve tefekkürünün etkisi altında kaldığına göre, Aristo-nun daha mitolojik - paien Roma zamanında, daha hıristiyanlıktan önce İtalya'da da hiç tanınmamış olduğuna ihtimal verilemez.

Kaldı ki hıristiyanlığı artık Roma'nın resmî dini olanak ilân ve bu sefer paganizmi yasak eden imparator «Büyük Thédose» tarafından dördüncü yüzyıl sonlarına doğru Roma, kesin surette doğu ve batı imparatorluklarına ayrıldıktan sonra bir aralık Ostrogoth'ların fethettiği İtalya'da sözü çok dinlenen filozof Boëce yahut Boethius, mahpese girmeden önce, beşinci yüzyıl sonlarında Aristo'yu lâtinceye tercüme etmişti. Kiliseye daha altıncı yüzyıl başlarında Aristo-yu tanıtan işte bu Beothius'tur. (*) Her bilgiden konuşan Aristo'nun daha bu Boethius'ne ortaçağ düşüncesine işlediğini gören kilise, zamanla, Aristo'yu benimsemek kurnazlığını göstermiş, İbnürrüşt'e kadar onu keyfince dini yorumlara bağlamıştır.

Bu, Aristo'yu batı kilisesinin tanıyışına ait bir safha..

Aristo'yu bir de Avrupa kültür akımının tanıması vardır ki bu da onikinci yüzyılın sonlarına doğru İbnürrüşt'ün şerhleriyle başlar.

İbnürrüst'ün hal tercümesini, hayatını ve mesleğini nakle girişmek suretiyle sözü uzatmak elbette yerinde bir şey olmaz. Lüzumsuz da! Ancak Galile ile ilişkisi olduğu kadar ve olduğu için kısaca ondan da konuşmak gerekiyor. Onun öneminin derecesini anlatmak için Ernest Renan gibi bir âlim ve düşünürün başlı başına İbnürrüşt hakkında bir yüzyıl önce kocaman bir kitap yazmış olduğunu hatırlatalım.

Kortubalı, Kortuba kadısının oğlu ve sonra Kortuba kadısı İbnürrüşt, Yunanca bilmediği halde Aristo'nun mütercimi bilinir. O, Aristo'nun doğruca mütercimi değildir, Aristo'yu Arapça çevirilerinden okumuştur. Fakat mütercimlerden çok daha derin, daha tamam ve hele felsefe kafasiyle, öyle bir anlayışla Aristo'yu o kadar iyi şerhetti ki kiliseyi de, o vakitler her şeyden önce teolojik zihniyete sahip Paris Üniversitesini de kızdırdı ve güyâ boykot edildi, yahut lânetlendi.

Evet! Fakat İspanya'daki araplık kültürünün o vakitler Avrupa'daki yeri ve etkisi yüzünden bu yo-

---

(*) — Kıskananları tarafından jurnal edilmesi üzerine Ostrogoth'lar kıralı Théodoric tarafından hapse atılan ve hapishanede bulunduğu sürece -bizim «Silezya Şiirleri»nin önsözünde de işaret edildiği gibi- «Teselliler» eserini yazan Boeuhius... Rivâyete göre Téodoric, onu nihayet işkence ile öldürttükten sonra, günün birinde haksızlığını anlayınca kendi de çok geçmeden vicdan azâbından ölmüştür. İtalyada Vandalların açtığı yıkım yaralarını kapamaya, yıkılmış Roma anıtlarını restore ettirmeye girişen: bu Théodoric'tir.

rumları ve eserleri çabuk tanınan İbnürrüşt'e mal edilen zındıkça fikirlerin tartışması, eforozu, lânetlenmesi ile onun Aristo'su da Avrupa kültür âlemine ve tefekkürüne işlemiye başladı. Böylece, Avrupa'da eski Yunan dili ve fikri hakkında, antikite hakkında uyandırdığı merak ve ilgi yüzünden hümanizma ve Rönesans akımları İspanya ve İbnürrüşt kanalından onikinci yüzyıl sonlarında başlamıştır denilebilir.

Hukuktan ve ilâhiyattan başka matematik, fizik ve tıp da öğrenmiş olan İbnürrüşt, Aristo'yu felsefî görüşüyle yorumlarken Descartes'tan dört yüz sene önce idrak ve akıl melekeler'ne dayanılması lüzumunu söyleyince yalnız Avrupaca değil, onu hizmetine ve doktorluğuna çağıran aydın Fas sultanının hemen halefince bile -yine jurnalcılar yüzünden- materyalist ve kâfir telâkki edilmiş; eserleri yahut tefsirleri sade Avrupa'da değil, bazı islâm mıntıkalarında da lânete uğrayıp meydanlarda yaktırılmıştır. Aristo'nun fikriyat ve felsefe tarafını iyi anlayıp iyi anlatan İbnürrüşt de, Aristo'nun fizik tarafını cerh ve Copernic'in astronomik sistemini yeni keşiflerle tasdik eden Galile gibi, fikirlerinden ötürü -fakat bir süper- mahpus ve menkûp kalmıştır. İbnürrüşt de Fas'ta, Galile'ye Roma'da yapıldığı gibi, istintaklardan geçmiş, inletilmiş ve kendini inkâra dâvet edilmiştir.

Demek İbnürrüşt'le Galile'nin alın yazıları ve etkileri arasındaki bu benzerlik aynı orijinde birleşen bir ortak hareketten geliyor: İbnürrüşt Aristo'nun akıl ve felsefe yanını Avrupa'ya soktuğu için kiliseyi, hattâ islâm ıskolastiğini kızdırıyor, fakat garp tefekküründe yeni istikametler, yeni ufuklar açıyor ve çalkantılar yapıyor. Galile, Aristo'nun arz hakkındaki teorisinden başlıyarak, kilisenin indî yorumlarla bağlı kaldığı bazı Aristo doktrinlerini cerh ettiği için yine kiliseyi kızdırıyor fakat garpta zaten başlamış olan müspet bilim anlayışı ve hırsı da, biçarenin uğradığı kızgınlıklar ve yaptığı çalkantılar yüzünden, hız alıyor.

İster misiniz İbnürrüşt'le Galile bir de Piza'da birleşsinler?

Genç Galile Piza'da ilk fizik denemelerini yaparken, Aristo fiziğini ve genel olarak ıskolâstik zihniyeti devirirken, dünyaya Galile'ler verecek devirleri, üçyüz yıl önce, Aristo şerhleriyle ve ondan esinlenmiş felsefesiyle açmış olan İbnürrüşt'ün resmi de Piza mezarlığında Galile'yi seyretmektedir. Vaktiyle İbnürrüşt'e kızmış ve onu lânetlemiş olan ıskolâstik batı hıristiyanlığı, Piza'nın Campo Santo denilen mezarlığının bir duvarında «İbnürrüşt Cehennemde» tablosunu resmetmiştir. Bu tabloda İbnürrüşt, cehennemde islâm peygamberi Muhammed'le hıristiyanlığın bir çeşit deccalı ve İsa'nın düşmanı sayılan Antéchrist arasında ve onlarla birlikte, yanadurmaktadır!

Her büyük adam, her büyük akım gibi, hiçbir vakit siprivri, ansızın yerden biter gibi çıkmamıştır. Ya önceki ikinci, üçüncü derecede önemli arayıcıların devamı ve tamamı, ya da bir reaksiyonun evrenidir. Galile de bu reaksiyonun izi olması çok olurludur. Galile 1564'te Piza'da doğmuştu. O zamanlar Piza Üniversitesi profesörlerinden Jérôme Borrius bir otorite idi; fakat denemekten öncekilerin dediklerini hazırca alıp inanan ortaçağ modasında bir otorite! Galile on üç yaşında iken bu adam, öğrencilerine, dinleyicilerine haykırıyordu :

«Ben size diyorum: İşte Aristo'nun öğrettiği! İşte Eflâtun'un dediği! Galien böyle diyor, Hippokrat şunu dedi. Beni dinliyenler Porrius'un sözünün inanılacak şey olduğunu tanımaya, ona inanmaya zorunludurlar, çünkü bu söz onun değildir; fakat onun ağzından en tanınmış adamlar konuşmaktadır... Bana doğan fikirleri kitaplarda bulmazsam bunları hemen bırakır, düşünmem; yahut meydana çıkmadan eskiyinciye, sönünceye kadar saklarım.»

İtalya üniversitelerinin profesörlerindeki geçmişe bağlılığa bakın: adam bir yeni şey bulsa bile, eskilerin kitaplarında yeri yoksa atıveriyor, tekâmül kanunu diye bir şey onamıyor. Descartes gibi dehalarda böyle bir eskilik despotluğu nasıl reaksiyon yapmaz?

Ve Borrius, doğruca Galile'nin doğduğu şehirde ve Galile'nin gençliğinde böyle ötüyordu. 19 yaşında, duadan sonra çıkmayıp kaldığı kilisede gözüne ilişen avizenin sallanmasıyla kendisinde doğan fikri atmak mıydı? Fakat kuvvetli düşünen baş basmakalıp rivayet otoritesine eğilmez. Galile'nin üstünde hemşehrisi Borrius'un bu inanma zorlamalarının reaksiyonu da aranmalıdır. Borrius ki Aristo, Galien ve eskiler gibi sade kitaplarda okunmuyor, sesi işitilerek dinleniyordu.

★

Galile, arzın dünyanın sabit merkezi olmadığını söylediği ve Aristo'nun körce kabul edilmiş etkisine karşı hep müspet denemeyi öğütlediği için sonra Roma'ya enkizisyonda hesap vermiye çağırılacaktır. Fakat Piza'da, daha 25-27 yaşlarında yaptığı o kule Galile, Aristo'nun bir başka teorisine karşı ıskolâstiği yıkan müspet bilimin yapısını ve temelini de güclendirmiye koyulmuştur :

Antikitenin çok cepheli bilim ve fikir dehası Aristo, yüksek bir yerden aşağıya sıkletleri ayrı iki ayni yapılı cisim atılınca daha ağırının daha çabuk yere düşeceğini söylemişti. Dehası gözlem kabiliyeti ve illetiyle kendini göstermiye başlamış olan Galile ayrı sıklette olan iki maddenin aşağıya hemen hemen ayni zamanda düşeceğini idd'a ediyordu. Yani adının ve kanununun konmasını kendisinin öldüğü günde dünyaya gelecek olan Newton'a bıraktığı küre cazibesi fikrini -farkına varmadan- ortaya atıyordu.

O vakitler kilise dünyası Aristo'nun dediğine, denemesini de yapmaksızın, kanun gibi bakıyordu. Nasıl bakmasın? Adamın birçok dedikleri hâlâ doğruların temelidir; fennî ispata bile mazhar olmuştur.

Denemeyi öğütlemek suretiyle Aristo'nun mutlak otoritesini ilk defa sarsmıya başlayan baş: Roger Bacon'dur. Onüçüncü yüzyılda, İbnürrüşt'ten bir yüzyıl sonra doğup ölen İngiliz âlim ve fizisyeni papaz Roger Bacon... Güneşe göre yapılmış Julien takviminin yanlışlığını ilk defa bulup meydana koyan, alevin havasız vücut bulamıyacağını söyliyen, girik-çıkık dışbükey - içbükey camları incelemek suretiyle presbitler (yakından iyi görmiyenler) için gözlüğü bulan bu Bacon'dır. (Üçyüz yıl sonra yaşamış olan İngiliz filozofu Francis Bacon'la karıştırılmamalıdır). Roger Bacon, kendi dilinden ve Fransızcadan başka Yunanca ve Lâtinceyi, İbrânice ve Arapçayı da biliyordu. Kendi terimiyle «cehaleti çoğaltmaktan başka bir şeye yaramıyan» bütün Aristo eserlerini elinden gelse yaktırmak, yok etmek isterdi. Fakat o da kiliselilerin kıskançlığına ve anlayışsızlığına uğramış, o da ömrünün bir kısmını zindanda geçirmiştir.

Roger Bacon'ın, ölürken söylediği son söz şu ol-

muş: «Cehaleti yıkmak için o kadar emek verdiğime, o kadar musibete katlandığıma pişmanım!» Bizim vatanda, bizim toplumumuzda, heyhat, zaten yetişmemiş ve bu gidişle yetişemiyecek Roger Bacon'lar değil, toplumun hürriyeti ve şerefi için zindanlarda, menfalarda, sefalette, gurbette hayatını tüketmiş olan ne kadar vatansever yahut ne kadar dürüst kişi buna benzer bir cümleyi inliyerek veya içinden geçirerek son nefesini vermiştir ve daha da kimbilir ne kadarı öyle bir hisle sönecektir...

Her halde fark ediyorsunuz : Aristo Ortaçağda ne kadar tekinsizmiş! Lehinde veya aleyhinde ona dokunanın eli ve canı yanıyor!

Roger Bacon, «cehaleti çoğaltmaktan başka bir şeye yaramıyor» saydığı Aristo eserlerini elinden gelse yaktırmak, yoketmek istiyordu. Franciscain (Fransisken) tarikatına mensup olan bu İngiliz bilim adamı, İbnürrüşt'ün ölümünden yirmi yıl kadar sonra dünyaya geldiği için Aristo'yu İbnürrüşt'den okumaya vakit bulabildikten ve okuduktan sonra mı böyle diyordu?

Her halde Roger Bacon'dan iki yüzyıl sonra, fakat Galile'den bir yüzyıl önce yaşamış, Padova Üniversitesinde ve felsefe profesörlüğü yapmış olan Pietro Pomponazzi adında bir İtalyan düşünür de vardır ki Aristo'yu iyice incelemiş, onu da kendi anladığı şekilde açıklamak ve bunda -zamanını düşünerek- ihtiyatı elden bırakmamak suretiyle kabul etmiş, bu «kabul» le belki kilisenin hassasiyetini idare etmek istediği için yakılmaktan kurtulmuş, fakat sonunda eserlerinin okunması da kilisece yasak edilmiştir.

Galile'nin devrinde, fakat onun artık iyice tanındığı bir sırada yaşamış olan Pierre Gassendi de Aristo'ya hücum edenlerden biridir. Demek ki Gassendi de Aristo'yu İbnürrüşt ve Pomponazzi gibi anlamıyordu. Ya da kilise Aristo'sunu okuyup düşünüyorlardı.

Gassendi, Galile yüzyılında işte Aristo'yu tenkid edenlerden ve Galile'nin keşiflerini onayıp yayanlardan biri olduğu halde ortalıkta gürültü koparmakla kalmamış, belki öğrencilerinden olan Molière varıncıya kadar zamanının Fransız ve yabancı birçok düşünürleriyle dostluğu olduğu için cesareti kendisinin hayatına mal olmamıştır.

Bu Gassendi, esnasında objektivist, fakat her şeye el atmış bir düşünürdür. Bir yandan Aristo'yu eleştirmiş, bir taraftan Fransa'da hem de genç yaşında felsefeden başka ilâhiyat, daha sonra matematik dersleri vermiştir; Descartes'in, fikri doğma bir meleke gibi kabul edişine karşı savaşmış, fikrin duyudan, etkinin uyandırdığı kavrayıştan doğduğunu ileri sürmüştür. Bazı yeni yıldız hareketlerinin olacağı hakkında Kepler'in 10-12 yıl öncesinden verdiği haberin tam zamanında gerçekleştiğini müşahede ve tesbit edecek kadar Astronomi ile de meşgul olmuştur.

Her halde Fransa'da «klâsikler devri» denilen 17. ci yüzyılda fikre ve düşünüre karşı saygı ve tolerans, Cardinal Richelieu'nün başvekil olmasından (1624) sonra artık yerleşiyor, çoğalıyordu. Birçok öteki düşünür ve mûcitler gibi Gassendi'nin de, Aristo'yu tenkidinde bir de bu havadan faydalanmış olduğu onanabilir

Fakat, hele Richelieu sahneye çıkmadan önce Fransa'da Aristo'ya dokunanlar için emin yer değildi. Hele Toulouse şehri taassubun, ıskolâstiğin Fransa'daki mümessilliği gibi bir şeydi.

Galile'nin zamanında yaşayıp kırk yaşlarına varmadan ölen, genç yaşında filozof telâkki edilen Lucilio Vanini adında bir İtalyan düşünür de Aristo'yu özellikle İbnürrüşt'ün şerhettiği biçimde onuyor ve Pomponazzi'nin görüşüne ortak oluyordu.

Bir gün Toulouse şehrinde dinsizlikle ve hafifmeşreplikle suçlandırılıp yargılanarak, önce dili kesilmek suretiyle diri diri yakılma hükmünü yedi.

Doğruya ve fikre karşı olan bu vahşet, Richelieu'nün iktidara gelmesinden 5-6 yıl önce oluyordu. Fakat Richelieu iktidarda olsaydı dahi Aristo'ya o kadar genç işi hücum eden Vanini kurtulur muydu?

Galile'nin 1633 de Roma'daki mahkûmiyeti haberi (aşağılarda bahsedeceğim), altı ay sonra, 1634 başında Fransa'ya ulaşmıştı. Bu haber üzerine cesareti zaten kıtça olan Descartes, «Dünya kitabı» adını verdiği ve fizik sistemini kurduğu en önemli yapıtını basıma girmekte iken durdurmuş ve artık sağlığında çıkartmamıştır. Bu yapıtta o da beyni ve gözü ile gördüğü dünyadan bahsederken kilise Aristo'suna dokunuyordu. Bu kitap, onun ölümünden 17 yıl sonra çıkmıştır. Fakat Richelieu'nün koruduğu ve kurduğu klâsikler yüzyılında dahi Descartes'ın ihtiyatlılığının derecesine bakınız!

O genç Vanini'nin dediklerini ve hareketlerini okurken insan, dediğinin ve düşündüğünün sorumluluğunu üstüne almak cesaretiyle yaşamak istiyen bu düşünür delikanlının kendisini, fikir ve bilim hürriyetinin ve beşerî duyguya hürmetin tam hüküm sürdüğü Atatürk devrindeki Türkiye'de veya üçüncü cumhuriyet Fransasında sandığını farzedip acıyacak olur.

Zavallının Aristo'ya hücumu günlük hayattaki hür ve beşerî hareketleriyle, pervasız konuşmaları ile de bir araya gelince, getirilince hafifmeşreplik damgasını da yedi ve fikir şehitliği tamam oldu.

Her halde İbnürrüşt Aristo'sunun yani İbnürrüşt'ün, ıskolâstiğe karşın batı tefekküründe nasıl işleme yolunu tuttuğunu fark ediyorsunuz, değil mi?

Ve görüyorsunuz, kilise nasıl İsa'yı hıristiyanlığın ruhu sayarken o Nastûrîlerin veya Boethius'ün naklettiği Aristo'yu da kendi keyfî ve ıskolâstik görüşüyle beyni olarak benimsemiş, onun için Aristo da İsa kadar dokunulmaz, tekinsiz olmuştur. Lehinde ve aleyhinde ona dokunanın eli ve canı yanıyor.

Galile de kule denemesinde olayı ispat ettiği halde Aristo'nun bir dediğine dokundu diye doğum vatanı olan Piza'da kıskançlık ve aksilikler görmeye başlamış, daha ilk gençliğinde işe bakın : Bir papazın aracılığiyle almış olduğu Üniversite kürsüsünü ve aile ocağını bırakıp Padova'ya göçmüştür.

ÖZDEMİR NUTKU

Dam üstünde saksağan

Hani bir halk sözümüz vardır: «Bit yiğitte bulunur,» diye... Sevmem ben bu halk deyimini. Şimdiyedek de anlamamıştım anlamını. Atalarımız yiğitteki biti süs olarak kabul ediyorlarmış demek. Ama atalarımızın bu esprisini Gürkal Aylan denen biri sayesinde anlamış bulunuyorum. Bu yavru da böylece benim süsüm oluveriyor. Nenin nesi kimin fesi olduğunu bilmediğim bu efendinin beni kaşındırmak için üstümde gezinmesi üzerine bu yazıyı yazmak gerekliliğini duydum. Hele, bu zatın 1 Ocak 1960 tarihli **Sinema - Tiyatro** dergisine, **Hamlet** üzerine yazdığı yazıya gözüm ilişince işin ne kadar eğlenceli olduğunu gördüm. Tartışma terbiyesinden yoksun olan bu zatın bir de namuslu görünmek çabası altında gizli olan düzenleri var: Yazımın bazı yerlerini dışarda bırakıp istediği yerleri alması, Bentley ile olan benzerliklerin üstüne basabilmek için yalnızca sözcükler üstünde durması, vb...

Oysa daha önce bu zata yazdığım yanıtta dünyanın bütün yazarları gibi ben de başka yazarlardan rararlandığımı belirtmiş, ama yazı bütünü olarak kendi düşüncelerimi açıkladığımı göstermiştim. Böyle yazımdan parça parça pasajlar alıp bu pasajların Bentley'in söylediği birtakım şeylere benzemesi bir şey ifade etmez. Kaldı ki, çok iyi tanıdığım Bentley de kendinden önceki yazarlardan yararlanmıştır. Onun yazılarını da parça parça ele alırsak ondan önceki birçok yazarların söylediklerine benzediğini görürüz. Buna birkaç örnek vermiştim geçen yazımda.

Önemli olan bir yazarın yazısının bütününde söylemek istediği özdür. Bu zat nevakittir birtakım çeviriler yapıyor, şu söz konusu ettiği Bentley'in yazısını da bütün olarak çevirsin ve benim yazımı da yanına koysun, bakalım düşünce yönünden ne gibi bir benzerlik bulabilecektir?

Pirandello'nun ülkesinde ve devrinde yaşamadığıma göre onun hakkındaki bilgiyi onun hakkındaki kitaplardan toplamam normaldir. Bizde ve dışarda bu herzaman böyledir. Açın Karagöz ya da Türk Tiyatrosu konusunda dışarda yazılan kitapları: Genel bilgiler dip notu verilmeden yazılır, ancak yazarın düşüncesine karşıt ya da çok yeni olan birtakım düşünceler dip notu ile belirtilir. Türkiye'de en çok dip notu veren yazarlardan biri de ben olduğuma göre, bazı basit, genel ve herkesin malı olmuş düşünceleri dip notsuz ele almam doğrudur.

Ben bu yazımı iki bölüm olarak düzenledim: Birinci bölümde bu zatın bana olan ithamları üzerinde duracağım, ikinci bölümde de Gürkal efendinin **Hamlet** yazısını ele alacağım.

İlk şu pasajı aktarmış benim süsüm; ama ortadan önemli bir çıkarma yaparak:

> «Bu yaşamaya («aşamaya» olacak, D. T. dergisinde yanlış basılmış) gelince yazarın başka bir düşüncesine erişiyoruz; Bağıntılık (izafiyet) düşüncesine... **Her şey bağıntılıdır yazara göre. İnsan birçok kişiliklerle yaşadığından herkese göre başkadır. Netekim, Pirandello karısı için çapkın bir erkekken, kendisi için değildir. Öyleyse, gerçek-görüntü kavramı bunu da bağıntılı yapıyor. «Ben, beni gördükleri gibiyim,» diyor yazar. Öyledir de. İnsanlar içinde bulundukları havaya göre başkalarının onları gördükleri gibi olurlar.**

«Her şey bağıntılıdır...» dan buraya kadar olan bölümü çıkarmış. Çünkü Bentley'de böyle bir şey yok. Bundan sonra gelen bölümde şöyle diyorum:

> «**Size Öyle Geliyorsa**'da bu bağıntılı durumu izleriz: Bay Ponza'nın karısı oyunun sonunda, bayan Flora'nın kızı ve bay Ponza'nın karısı olduğunu belirtir. Bu oyunun sonunda gerçeğin ne olduğu belli olmaz. Onun için, sonu bir çözüme değil, yeni bir soruna açılır.»

Bu zatın çevirisi ile Bentley, buna paralel bölümde şöyle der:

> «Sonunda gizin açıklanması işi kadına bırakılır. O da şöyle der: 'Ben bayan Flora'nın (anne) kızı ve bay Ponza'nın (koca) ikinci karısıyım.' (...) Bazı eleştirmenler Pirandello'yu derin 'izafiyet düşüncesi'nden dolayı överlerken, bazıları da...»

Şimdi bu iki pasajın benzerliğine bakılsın. Sonuç gülünçtür. Benim yazımla Bentley'in yazısında benziyen nokta bay Ponza'nın karısının (oyunun sonunda) «bayan Flora'nın kızı ve bay Ponza'nın karısı» olduğunu söylemesidir ki, bu da başka türlü olamaz, çünkü oyunun bir durumu okuyucuya belirtilmektedir. Netekim, başka yazarlar da bu durumu aynı yolda belirtmekten başka çare göremezler:

Örnek: 1 :

> «As for Signora Ponza herself, she is prepared at one moment to tell Signora Frola she is her daughter and at the next to agree with her husband she is his second wife.»
>
> A. Nicoll: **World Drama,** (G. G. Harrap and Co. Ltd., 1952), s. 709.

> «Senyora Ponza bir yerde kendisinin Senyora Frola'nın kızı, olduğunu belirtirken, başka bir yerde kendisinin Senyor Ponza'nın ikinci karısı olduğunu kabul eder.»

Örnek 2:

> «She appers (bayan Ponza), heavily veiled, and explains that she is Signora Frola's daughter and Ponza's second wife.»
>
> M. Lamm: **Modern Drama,** (B. Blackwell Okf. 1952) s. 337.

> «Bayan Ponza yüzünü siyah bir tülle örtmüş ola-

rak görünür ve kendisinin bayan Frola'nın kızı ve bay Ponza'nın ikinci karısı olduğunu söyler.»

Bu örneklerin yüzlercesi çıkartılabilir, ama bukadar basit bir şeyde iki örneği yeterli buluyorum.

Süsümün bundan sonra ele aldığı parça şu :

«Pirandello'ya göre çünkü bir sorunun çözülmesi insanlar için başka bir sorunu çözülmemiş ve anlatılmamış olarak bırakır.»

Gürkal'ın buna karşılık aldığı Bentley'in paralel parçası eksik. Bu eksikliği de her zaman yaptığı gibi parantez içinde noktalarla göstermiyor. Bentley'in söylediği şu :

«It is not his business to uncover the problem and solve it for us **as in a French pièce à thèse.** The solution of the problem, the cure for these sick human beings, is to leave their problem unsolved and unrevealed.»

«Fransızların tez oyunlarında olduğu gibi, onun işi sorunu açıklamak ve bizim için çözmek değildir. Sorunun çözülmesi, bu hasta insanların iyileştirilmesi, onların sorununu çözülmemiş ve ortaya çıkarılmamış olarak bırakır.»

Şimdi Gürkal'ın benim yazımdaki «Pirandello'ya göre çünkü bir sorunun çözülmesi» bölümünü işine geldiği için almadığını görüyoruz. Bir sorunun çözülmesinin, başka bir sorunu çözülmemiş olarak bırakması düşüncesi Pirandello'nundur çünkü. Ve ben de Pirandello'nun böyle söylediğini yazımda belirtiyorum. Pirandello'nun 1908 yılında yazdığı **L'Umorismo**'sunda ve bazı oyunlarında (**Liola**) belirttiği gibi, aldanma zorbalığa yol açar, bunu sonucu daha büyük bir aldatmacaya gitmektir. Bu düşünce yazarda bir üslûp özelliği olmuştur. Pirandello'yu bilmeyen ve bu konuda hiçbir araştırması olmayan bir kimsenin bu noktayı Bentley'in sanması normaldir. Bentley genel olan bir bilgiyi anlattığı için dip notunu da gerekli bulmamıştır.

Süsüm, Gürkal efendinin bundan sonra aldığı parça şu :

«Luigi Pirandello bir İtalyan türü olan **Teatro del Grottesco**'dan çok etkilenmiştir. Bu tür oyunun MASKE ve YÜZ karşıtlarını alır. Maske dış yönü, Yüz ise iç yönü gösterir. Maske ifadesizdir, yüz ifadelidir, çoğu zaman acı çeker. Bunu biraz daha yalınçlaştıralım. Genel anlamda bir soytarıyı anlatan durumdur bu: İçten acı çeken, ama bu acısını belli etmeden dışta gülmesi ve güldürmesi gereken bir insan.»

Bu parçaya alınan Bentley paraleli şu :

«Pirandello took from the teatro del grottesco or from his own fiction the antithesis of mask and face, the mask being the outward form, the face being the suffering creature. At its crudest this is the theme of the clown with a tender heart.»

«Pirandello teatro del grottesco'dan ya da kendi hayalinden maske ve yüz antitezini almıştır, maske dış biçim, yüz de acı çeken yaratıktır. En kaba anlamıyla bu yumuşak yürekli bir soytarının temasıdır.

Bentley'in bu yazdıkları da kendi öz düşüncesi değil, Pirandello'nun üslûbu konusunda genel bilgidir. Onun üzerine inceleme yapan yüzlerce yazar aynı düşünceyi dip notu kullanmadan öne sürmüşlerdir. Hem de Bentley'den önce bunu belirten yazarlar olduğu halde, Bentley de dip notu kullanmayı gerekli görmemiştir. Çünkü bu her namuslu ve dürüst kişinin anlayacağı gibi herkesin malı olan genel bir bilgidir. Örneğin, Bentley'in 1955'de yayınladığı bu yazısından iki yıl önce, yâni 1953 yılında, Karl H. Ruppel aynı bilgiyi şöyle verir :

«Die Maske (der Schein) verhüllt das Nackte (das Sein), aber die paradoxte auch hervortreten kann, verhindert jede Gewissheit über die Wahrheit und wirklichkeit der menschlichen Existens.»

Karl H. Ruppel: **Schauspielführer,** (Reclam Verlag, Stuttgart, 1953), s. 853.

«Maske (görünüş) çıplak olanı (gerçek varlık) örter, ama Maskenin ardında çıplak olanı ortaya çıkartan çelişik imkân, insanın varoluşundaki gerçeği kapsayan mutlakiyete engel olur.»

Maske ve çıplak olan (yani yüz) arasındaki karşıtlığı bu yolda belirten Ruppel'den başka A. Nicoll yine maske ve yüz karşıtlarından söz eder:

«The concept of the mask and the face is here taken one stage farther.»

A. Nicoll: **World Drama, s. 708.**

«Maske ve yüz kavramı burada bir aşama daha ileriye götürülür.»

Teatro del Grottesco'ya gelince. Bu tiyatro tarihi içinde Grotesk tiyatro türü olarak anılır ve tiyatroyu bilenler tarafından da iyi tanınır. Luigi Groto adlı bir İtalyan yazarının ortaya çıkardığı İtalyan tiyatrosuna özgü bir türdür. Hem Prendello'yu Groteks tiyatroya oturtan Bentley değildir ki. John Gassner de **From and Idea in Modern Theatre** adlı kitabında Pirandello'yu Luigi Chiarelli'den ve theatro del grotesco'dan etkilenmiş bir yazar olarak gösterir (bk. s. 244). Yâni bu da bir noktada tiyatro tarihini bütün ayrıntılarıyla incelemiş olanlar için kabul olunmuş genel bir önergedir.

Bundan sonra bu dolapçı kişinin yazımı ne şekilde bozduğunu da görmek gerekli. Gürkal ef. bu bölümde yalnızca üç dört sözcüğü yanyana alarak bir benzerlik yaratma zorlaması içindedir. Yalnızca benim yazımdan «Maske toplumsal bir ortamdır...» bölümünü alarak çevirisini yanlış bir kurnazlıkla şöyle yapmıştır. Bentley'in: «The mask is the social...» bölümünü «Maske toplumsaldır,» diye çevirmiş. Oysa buradaki «the» edatı bu tümcenin bitmediğini ve «toplumsal»ın bir sıfat olduğunu gösteriyor bize. Şimdi benim ve Bentley'in yazısının bu bölümünü alıp Gürkal efendinin çevirdiği dalavereyi görelim. Benim yazım şöyle:

«MASKE toplumsal bir ortamdır. Sadece dışa karşı durumu sağlamaya çalışan, dış çevrenin alışkanlıklarına uymak zorunda olan mekanik, ruhsuz, dural (statik) bir duvardır.»

Bentely'inki şöyle :

«The mask is the cosial and antihuman tyranny of, for example, a novelist for whom the heroine's unhappy lot is grist to the mill. The mask is the interference of the mechanical, the external, the static, the philocophical, with our lives.»

«Maske, örneğin, bir kadın kahramanının talihsizliğini değirmende öğütülen ürüne benzeten bir romancının toplumsal ve insanı olmayan zorbalığıdır. Maske mekanik, dış, statik, felsefî olanın hayatımıza müdahalesidir (karışmasıdır).»

Buyrun bakalım, Gürkal efendinin tutumu bu hilesiyle biraz daha ışığa çıkıyor. Bentley'in bu parçasının her iki bölümünü de kendi çıkarına göre değiştiren, birinci bölümünü hiç çevirmeyen ve ikinci bölümünü de «Maske mekanik, katı, statik bir nesnedir...»

diye çeviren bir kimsenin mutlaka ruhsal bir dengesizliği olması gerekir. Her satırıyla birtakım kurnazlıklara yönelen, beni aşağılamak için namuslu pozlarda birtakım uyarmalara (!) giden bu zatın ne olduğunu biraz da kendi yazısıyla belirtmek isterim. Gelelim yazımızın ikinci bölümüne...

(II)

Ama ben Gürkal efendiyi bir süs olarak benimsedim bile. Süsüm **Hamlet** üzerine bir yazı yazmaya heves etmiş. Bütünlüğü içinde hiçbir şey anlaşılmayan bu yazısında, ordan burdan topladığı yetersiz bilgilerle ne demek istediği anlaşılmıyor. Anlaşılmadığı gibi üç yerde verdiği dip notundan başka dip notunu da gerekli bulmamış. Şimdi gelelim 1 Ocak 1960 tarihli **Sinema-Tiyatro** dergisindeki **Hamlet** üzerindeki gülünç yazıya.

Yazısının bir yerinde: «Fergusson, Hamlet üzerinde yaptığı incelemede, (multiple plot), katmerli plottan söz açıyor. Bu oyunda küçük «plot»lar bir araya gelerek esas 'plot'la birleşmektedir.» dedikten sonra «Gerçekten» sözcüğü ile başlayıp şöyle diyor: «Gerçekten oyunun en önemli aksiyonunu oluşturan, Danimarka kıralının öldürülüşündeki esrarı aydınlatmak amacıyla yapılan arama işi biraraya gelerek ess 'plot'la birleşmektedir.»
Bu Gürkal efendinin kendi düşüncesi, çünkü «Gerçekten» diye başlıyor bu tümceye. Ama bizim de bu zat gibi kötü niyetli olmamız gerekse hemen bunu Dover Wilson'un **What Happens in Hamlet** kitabında yazmış olduğunu belirtmemiz gerekecek. Oysa bu onun kendi düşüncesidir. Yararlandığı Fergusson oysa Wilson'un adını anıyor ve şöyle diyor:

«If to this we add Mr. Dover Wilson's suggestions, we see that the welfare of Danemark —the traditional order of society with its father-king upon whom depend 'the lives of many'— is the matter of the play as a whole, rather than Hamlet's individual plight.»

F. Fergusson: **The Idea of A Theatre,** (Princeton Uni. Press., 1951), s. 102.

«Buna Mr. Dover Wilson'un önerilerini eklersek, Danimarka kırallığının mutluluğunun —birçok kimsenin hayatına' destek olan baba-kıralı ile toplumun geleneksel düzeni— Hamlet'in kişisel durumundan daha çok, oyunun en önemli yanı olduğunu görürüz.»

Başka türlü yazılmış, ama ilk Doktor Wilson'un ortaya attığı düşünce bu. Ama daha iyi bir örnek alalım. «Gerçekten» deyip kendi düşüncesine giren Gürkal efendi, yukardaki tümceden sonra şunları yazıyor:

«Shakespeare, bir çocuğun suçlu bir ana karşısındaki tutumunu mu yoksa, aynı zamanda, bir çocukla babası arasındaki ilişkiyi mi anlatmak istemiştir? Bunlara verilecek yanıtlara göre, Polonius - Laertes - Reynaldo zinciri bir 'comic-pathetic' yardımcı plot olarak anlam kazanabilir. Hamlet ve Hayaletin öykusüne paralel gülünçlüklerle birlikte.»

Fergusson'un kitabının 102. sayfasında bu parçanın aynına rastlıyoruz :

«There is no explanation and no excuse for them if Shakespeare was merely trying to convey the feeling of a son toward a guilty mother. If he was also picturing the relation of a son to his father, then the whole Polonius-Laertes-Reynaldo sequence makes sense as a comic-pathetic sub-plot, with many many ironic parallels to the story of Hamlet and his father's Ghost.»

«Shakespeare bir çocuğun suçlu bir ana karşısındaki tutumunu göstermekle yetinmek istemişse onlar için bir tanım ve özür yoktur. Bir çocuğun babasına olan ilişkisini de gösteriyorsa, o zaman bütün Polonius-Laertes-Reynaldo zinciri 'comic-pathetic' yardımcı plot olarak anlam kazanabilir. Hamlet ve hayaletin öyküsüne paralel alaylarla birlikte.»

İşte böyle tıpatıp uyan ve dip notta belirtilmiyen Fergusson'un düşüncesi önümüzde Gürkal efendinin yetersizliği içinde sırıtıyor. Yukarda Fergusson'dan söz ettikten sonra ortada «Gerçekten» sözcüğü ile kendi düşüncesine geçmesi ve bu parçayı tırnak içinde aktarmaması onun nasıl çalıştığını gösterebilir. Gürkal efendi bilir bunu: İki çeşit aktarma vardır; eğer kişi sözleri tıpatıp alıyorsa tırnak kullanıp dip notu vermek gerekir, eğer o düşünceyi aynen alıp kendi sözleriyle belirtiyorsa o zaman tırnak içine almadan kaynak vermek gerekir. Süsüm her ikisini de yapmıyor. Hattâ kelimesi kelimesine aldığı halde tırnak açmıyor.

Gürkal'ın dip notu verdiği düşünceler de kelimesi kelimesine Fergusson'un olduğu halde tırnak açmamış: Sanki Fergusson'un bu düşüncesini kendi sözleriyle aktarıyormuş hissi vermek için... Örneğin:

«Act I, scene 2 (Claudius's Court) restates the main theme, this time from the point of view of Claudius an his regime.»

(Fergusson)

«1. perdenin, 2, sahnesi (Claudius'un sarayı) bu'-theme'in Claudius'un görüş noktasından alınışıdır.»

(Aylan)

«Act I, scene 3 (Polonius' House) is a comic variation on the main theme.»

(Fergusson)

«3 üncü sahne (Poloius'un Evi) esas 'theme'de gülünç bir değişmedir.»

(Aylan)

Fergusson'un düşüncelerini çevirmek gerekli değil, çünkü Aylan'ın yazdıkları onların çevirisi.

Böyle tıpatıp aktarmanın tırnağı nerde? Yok. Gürkal Efendi Fergusson'un bütün eserlerini okuyup şöyle aklına geldiğinde onun düşüncelerini aktarıyor hissi vermek için böyle yapmış olacak.

Dip notu verdikten sonra, Gürkal efendi hâlâ Fergusson'dan yararlandığı halde bunu kendi düşüncesi olarak yazıyor. Böylece dip notu da yukarda kalıyor :

«Oyunun yapısını bir bütün olarak ele alırken, ikinci derecedeki plotların benzerlik unsurlarıyla ana plota bağlandığını, küçük 'action'lardan ana 'action'a geçildiğini unutmamamız gerekiyor.»

(Aylan)

«In Shakespeare, and in the best of this contemporaries, the minor plots are essential parts of the whole copmosition.»

(Fergusson)

«Shakespeare'de ve onun en önemli çağdaşlarında, ikinci derecedeki plotlar bütün yapıtın esas parçalarıdırlar.»

Bu düşünceyi kelimesi kelimesine almamış, ama bunu da dip notuyla gösterecek sadece tırnak kullanmayacaktı. Yazısı içinde A. R. Humpreys'ten yaptığı dip notsuz aktarmalar da var. Ama artık bu kadarı yeter.

Ancak bu efendiye bir çift sözüm var. Mavici

HİLMİ ÖZGEN

BUNALIM KUŞAĞI

Arkadaşımız Hilmi Özgen'in bu yazısındaki şiir üstüne olan düşüncelerine katılmıyorsak da, bağımsız bir yazı olarak yayımlamayı faydalı gördük.

Bunalmayan Ozan : Hasan Hüseyin

İkinci yenilerden bu yana bir anlamsızdır modası aldı yürüdü. Batı'da belirli ölçülerle tüm sorunları çözümlenen, kişisel özgürlüklerine bütün olanaklariyle kavuşan bazı sanat ustaları bu ortam içinde bile aradıklarını bulamayınca haklı olarak «Bunalım»a düşmüşlerdir.

Ama yurdumuz gibi geri bir memlekette henüz alfabetik dâvalar çözümlenmeden sadece Batı'ya özenerek girişilen bu denemeleri olumlu bir sanat türü olarak kabul etmemize imkân yok.

Neye bunalırlar bu küçük beyler? Hangi olumlu düşünceyi soyutlarlar? Karanlıklara gizlenip ağızlarının içinde mırıldadıkları ezgiyi kim okur, kim dinler?... On yılda soysuzlaşan bir demokrasi denemesinin savaşını taşra avukatlariyle seksenlik ihtiyarlara bırakıp kendi kuş dillerince ne demek isterler?... Hangi baş ağrısına şifadır karaladıkları muskalar?

Bizler gibi ellisini aşmış «kıdemli gençler» kuşağı anlayamıyoruz bu küçük beyleri. Kusur görmesinler. Ama onlar bizim has dertlerimizle ilgilenmedikleri oranda, bizler de onların yapmacık bunalımlariyle ilgilenemiyoruz. Bereket ki arasıra bir yiğit ozan çıkıveriyor bir kenarcıktan. Bir ateş yakıveriyor bir dağ başında. Bir umut ışığı parlayıveriyor gözlerimizde. Bir başka umutla bakıveriyoruz gelecek günlere...

İşte bu son günlerin umutlu müştucusu da Hasan Hüseyin. Önceleri «DOST» Dergisinde tanıdık bu Gürünlü genç ozanı. Dilekçe yazıp resim yaparak ekmeğini çıkarıyormuş demişti dostlarım. Daha o günlerde Sivas dolaylarında çınlayan gür sesiyle «benim de bir çift gözüm var...» diye bağrıyordu bu delikanlı.

Sonra izledim sanat yapıtlarını. Ama arkası gelmedi bu şiirlerin. Sonra şurada burada politik yergilerine, günlük olayları sipsivri kalemiyle iğneleyen yazılarına rastladım bu genç yazarın. Derken «KAVEL» kitabı çıkageldi ortaya.

Fısır fısır, mırıl mırım okunan soluksuz şiirlerden usandık mı ne? Yoksa kavgalarımızın temposuna mı uydu bu şiirler... 27 Mayısın alaca karanlığından sonra pırıl pırıl bahar sabahları beklerken yine kararıverince politik ortam, bizleri de bir «bunalım» sarmadı değil hani. Ama biz «bunalım»ın şiirini yazmaktansa kavgasını yapmak daha faydalı olur diye sıvamıştık kollarımızı. Derken bir gün Boğaziçi sırtlarında küçük bir fabrikanın emekçileri yeni Anayasamızın sağladığı haklara güvenerek direniverdi iş verenlere. Günlerce çadırlar kuruldu, ateşler yakıldı, Fatih V nci Mehmet'in İstanbul'u alışından bu yana surların dışında ilk muştulu alev parlayıverdi bir akşam üstü. Günlerce çilesini çekerek direndiler ve kazandılar Türk emekçileri...

Kavgalarına katılamadığımız insanları alkışlamak gerekliydi hiç olmazsa. Ama bunalım kuşağından hiç bir ozan kalem oynatmadı bu önemsiz olay için. Bir de gördük ki Hasan Hüseyin, bu temiz Anadolu çocuğu alıvermiş kalemi eline, döktürmüş şöylece :

İşime karım dedim,
Karıma kavel diyeceğim.
Ve soluğum tükenmedikçe bu doyumsuz dünyada
....

İzin verirlerse İstinye'li emekçi kardeşlerim,
O çoban ateşinin parladığı yerde, Kavel'de
....

İlk çocuğumun adını
Kavel koyacağım.

Hasan Hüseyin şiir dünyamıza sunduğu ilk sanat yapıtına bu adı verdi. Daha doğrucası kitaptaki şiirlerden en güzeli olan «Kavel» olayının ezgisi bu kitabın adını koydu.

★

Hasan Hüseyin yığınlara seslenen, gür sesli bir kavga adamı değil sadece. Güçlü bir yergici ve empresyonist bir ressam da ayni zamanda. Çağımızın kokuşmuş düzenini o kadar güzel dile getirip yargılarına o kadar ustaca varıyor ki :

Demirin, kömürün, petrolun, kalleşliği...

diyerek 20 nci yüzyılın üç büyük koz asını atıveriyor oyun masasının üstüne. Üç cilt Ekonomi kitabı gibi. Ama sonunda bu büyük kumarın oyuncularını bir kokmuşlar mezarlığına gömerek :

Yıkılır bu düzmeceler yıkılır.
Köprüler kurulur aydınlıklara...

muştusiyle yüreklerimize umut ve ferahlık veriyor.

★

Bence Hasan Hüseyin'in en güçlü yanı halk deyimlerini, halktan yana büyük ustaların deyişlerini tıpkı Balaban'ın resimde yaptığı gibi ustaca işleyebilmesi ve şiirimize yeni bir hava getirmesidir :

Şimdi şarap düşer kızgın bağlara
Güz oturur gözlerime dağlar uy
Vardım diyelim ki hey diyelim

---

olarak biz de karşı çıktık, biliriz bu donkişotça kahramanlığı. Ama biz tartışma terbiyesini bilirdik ve söylediğimiz şeyler yalan ve düzen üzerine oturtulmamıştı. Onun için süsüm, çocuğum, evlâdım bak dil de biliyorsun kendini yetiştir, tiyatro alanında önemli bir adam ol. Biz de sana yardım edelim. Alkışlıyalım seni. Yok eğer benim süsüm olarak kalmak istiyorsan, kal. Ona da bir şey demem. Ya işte böyle çocuğum.

Nakışcasına duralım, karalarla diyelim
Hey diyelim, hey!..

Van Gogh fırçasiyle bir resim döktürüp Köroğlu ağziyle seslen'veriyor yiğit kişilere... Ama yine de büyük şiir ustalarına saygılı, yine de bir yanlışlık yapmak kuşkusu çöreklenmiş içinde bu Anadolu çocuğunun :

Bu türkü benim türküm, çoğalır kanayarak
Kelepçemin karasında bir ak güvercin...
Ustam kessin ellerimi, benim çocuk ellerimi...

diye bir ahı kalfasının saf yüreğiyle sığınıyor eski ustalarının ölümsüz ruhlarına... Kara kelepçelerin iz bıraktığı her ak bilek böyle güçlü işler yapabilseydi ne olurdu Tanrım!... Hay ellerin dert görmesin Hasan Hüsey'n!... Yıllar yılı beklediğim soluklu şiirleri bu küçücük kitapta sunduğun için nice şiir ustalarının ruhlarını şâd ettin!...

Hey gözünü sevdiğimin Anadolu toprağı... Harplerin, darplerin, ağaların, beylerin sömürüp sömürüp tüketemediği bu yorgun toprakta yeni yeni filizler yeşerdikçe ben kıvanmayım da kimler kıvansın?...

Bunalım şairleri karanlık domuz damlarında çatal tırnaklı kadın bacağı, viski ve iç sıkıntısı karışımı sanat düşleriyle avunurken herifçioğlu Gürün'den çıkmış gelmiş, haftalık bir dergiye işçi olmuş, gün doğarken şiirini yazmış, gün batarken sıcak somununu koltuğunun altına alıp evine dönmüş de haberim'z yok!...

Hem de sizlerle domuzuna alay ediyor da haberiniz yok :

Kırık akvaryum acısı bu, belki biraz evrim
Suyu bitmiş hayvanların ulusal şaşkınlıkları,
Bataklık manda uykusu, Gagarinsiz gök yüzü...

diye bağrıyor da duyanınız yok!...

Dörtbuçuk altı bir fotoğraf bu senin vatandaşlığın
Yataklar çoğaltmaz kişiyi eşekliğin lüzumu yok...

diyor da anlayanınız yok!...

Daha daha çok şeyler ekleyeceğim bu sözlere ama bilirim ki «tahammül»ünüz yok!...

Bu yokluklar diyarında, kurak ve çorak Anadolu topraklarının üstünde Cacık otu var, sarı çiğdem var, mor menekşe var, Hasan Hüseyin var da bilеniniz yok!...

Ama o ne güzel tanımlamış sizin dünyanızı :

Yaşayıp yaşlanmadan ölmek bu zübükler arenasında

diye dert yanıyor sizlerden yana, dinleyeniniz yok!..

Şimdi anladınız mı bey oğlu beyler, bey eskileri.

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

(2. sayfadan)

BEKTAŞİ GİBİ — Radyo yöneticilerine sorsanız: «Kitap haberlerini kaç günde bir duyurursunuz?» diye, Bektaşi gibi çabuk çabuk: «On beş günde bir on günde bir!» diyeceklerdir.

Radyo yöneticilerine bir de şunu sorsanız: «Spor haberlerini kaç günde bir verir siniz!» diye. Ağır ağır: «Akşamdaaan akşama!» diyeceklerdir.

İşin doğrusu, spor haberleri kimi akşamlar üç kez, ayrı saatlerde verilmektedir.

Radyo özel teşebbüsün malı olsa, tüccarların çıkardığı gazetler gibi, spor sayfaları bol olsun diyelim. Ama, radyo devletin malıdır; devlet de her Tanrının günü, Türkiye halkına bir şeyler öğretmek değil, onu ıvır zıvırla oyalamak için programlar düzenlemesini hoş görür, belki de yüreklendirir.

Adam olmaz şu radyo! Başına sözüm ona okur yazar gençler de gelse, radyo yine 27 Mayıstan önceki devrin radyosuna çok benzer.

MEVLEVİ TEKKESİ DEĞİL, RADYO! — İzmir Radyosu'nun Mevlâna'ya gereği kadar itibar göstermediğinden yakınılmış ,Tercüman gazetesinin fıkracısı da İzmir radyosu müdürü Cenab Ozankan'ı yermiş olacak ki Ozankan, fıkracıya verdiği yanıtta; Mevlâna'ya şair ve düşünür olarak, gereği kadar yer verildiğini, ancak Radyo'nun Mevlevi tekkesi haline getirilmiyeceğini söylüyor. (Tercüman, 12 Aralık 1964)

Mevlâna konusunda aklı başında ve devrimci bir radyo müdürünün yapacağı budur. Ozankan'a selâmlarımızı gönderiyoruz.

ELÇİLİK İMAMI — Milliyet'in 13 Ocak 1964 günlü sayısında İstanbul Üniversitesi'nden Dr. Bilge Umar: «Başgilin son kitabı »başlıklı bir eleştirme yayınladı. Kitap Fransızca olarak İsviçre'de basılmış. D. P. devrini övüyor, 27 Mayıs'ı kötülüyormuş. Dr. Umar. bir profesörün böyle bir kitap yazmasına şaşıyor.

Şaşmaması gerekir. Çünkü, Başgil profesörlüğe elçilik imamlığından gelmiştir. Bilimi bir yana koyup softaca düşünmesine engel yoktur.

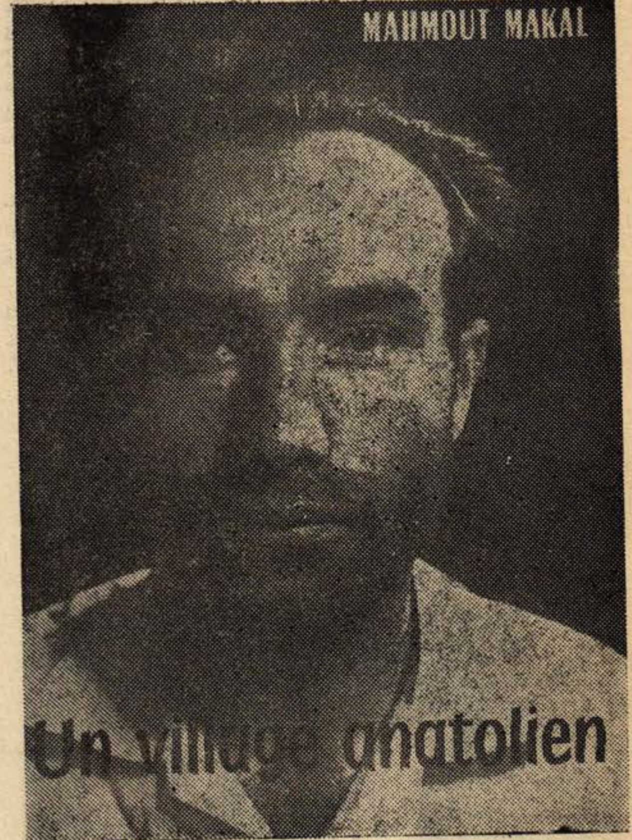
HÜSEYİN RAHMİ'NİN EVİ — Haşim'in «Göte'nin Evinde» parçasını içimiz burkula burkula okurduk, ders kitaplarımızda...

Sonraları, Aşiyan, Tevfik Fikret Müzesi oldu. Yüreğimize su serpildi, biraz. Bir özlemi kana kana gidermenin düşkünlüğüyle sık sık giderdik.

Yazları da topluca bir yere gitmeğe kalksak hemen aklımıza «Kalpazankaya» gelirdi. Koskoca İstanbul'da yer yok muydu, sanki? Hayır, bizi oraya çeken, içten içe bilirdik ki, Sait Faik'ti, Sait Faik'in havasıydı. Biz de onun beğendiği, sevdiği, yaşadığı yerleri beğenmiş, sevmiş olmaktan gizli bir zevk, bir öğünç duyar gibi olurduk; sanki sanatçı gönlümüz avunurdu. Bir de Mihrabat'a çıkardık.

20 Ocak günkü Milliyet, büyük romancı Rahmi Gürpınar'ın Heybeli'deki evinin İstanbul Valiliği'nce satın alınacağını, Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından yazarın ev eşyalarının toplanarak burada halka gösterileceğini okuyunca çok sevindik. Ancak, bu alışılmadık hayırlı haberi öteki gazetelerde pek görmeyice içimize bir kurt düştü. Sevincimiz yarıda kalmasın da...

Sanat-Sanatçılar

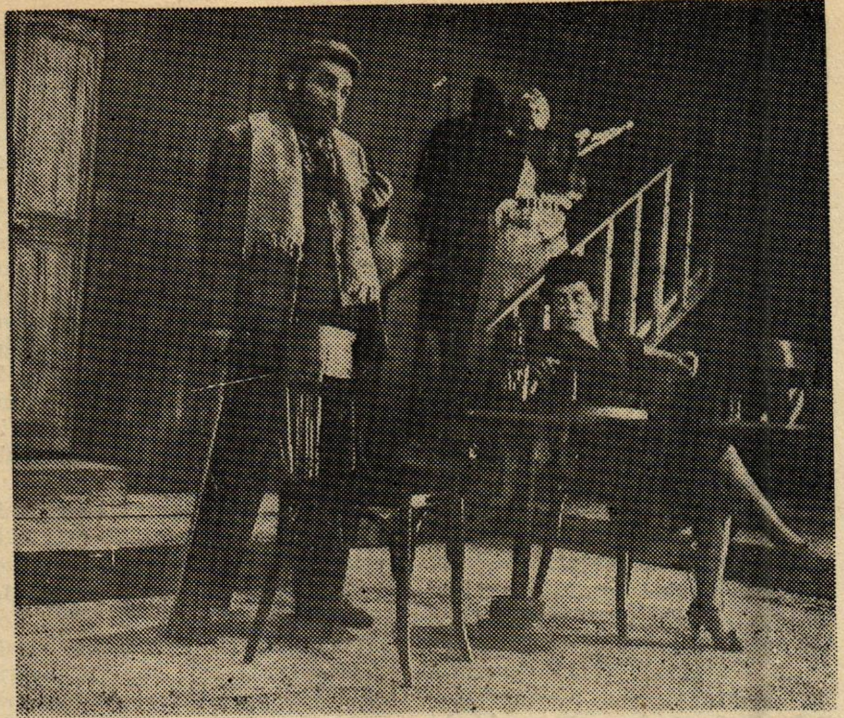

Un village anatolien. Récit d'un instituteur paysan. Paris 1963 Plon. 295 S. resimli. Metin dışında fotoğraflar. Mahmut Makal'ın: Bizim Köy, Hayal ve Gerçek, Memleketin Sahipleri, Kuru Sevda adlı kitapları Güzin Dino ve O. Geyrac çevirmiş, takdimleri Güzin Dino yapmıştır. Kitabın basımı, tire resimleri, özellikle metin dışındaki fotoğrafları büyük bir özenin eserdir. Kitap Terre Humaine» dizisi içinde çıkmıştır.

«CEMİL BEYE, CEVABÎ MEKTUBUMDUR»

Bütün ıkınmalarına rağmen fikir kırıntılarından, mizah züğürtlüğünden ileri gidemiyen «açık-nameni» okudum. Geçen yazımda, «şahsiyat» yapacağını ve konuya dürüstlükle, mertlikle, mantıkla giremiyeceğini belirtmiştim. Esasen bundan başka bir cevap beklemek de yersizdi. Yapın buydu çünkü.. Mektubun, benim bizzarur noksan bilgi vermem üzerine kuruluydu. Zira başkaca sarılabileceğin bir dal, yapabilecegin bır şey kalmamıştı. Aslında sana düşen en azından «kişi kusurunu bilmek gibi irfan olamaz» atalar sözüne uyup bu hali yermek ve istismar etmek değil benden özür dilemek ve günahını itiraf etmekti. Hayatında bir defa olsun böyle manevi bir hazza varman ve «sözü geçen eleştiricinin maksadına aykırı bir davranışla tahrifat yaptım» diyerek «yücelme» yoluna adım atman mümkündü ama nerde o iyiniyetin, o sağduyunun insanı, nerde sen?

Aklın sıra, gine dikkati ayrı konulara çekip meseleyi müphem noktalara yönelterek işin içinden sıyrılmak istiyorsun ama yağma yok, yakanı bırakmıyacağım; taki her önüne gelene kin ve haset duyguları içinde iftira etmekten vazgeçene kadar.. Kart ağacın eğilebileceği oranda seni eğitmeye, yüreğindeki karanlık, bencil, menfi duygular yerine «insana» yakışan sevgi, dürüstlük ve erdemlik duygularını harekete geçirinceye kadar dürtükleyeceğim.. Sana, resme, tutkal ve üstübeçi bez üzerine bulamaktan başlanmayıp tertemiz heyecanların kaynaştığı saf bir yürekten, insan sevgisi yüklü duygulardan, düzenli bir kafa, çalışmasından, bilgiden, görgüden, samimiyetten başlanacağını öğretinceye dek uğraşacağım.. Hocan Eşref Üren sana bunu öğretmeğe çalışmış olacak ama sende onu «temessül» etmek yeteneği yokki.. Tuval yapmaktan vazgeçip resim yapmağa çalış, bunu bez üzerine, kâğıt üzerine, karton üzerine, duralit üzerine, teneke üzerine, kendi üzerine, neyin üzerine olursa olsun yapmağa savaş.. Bir gün yolun düşüp Süleymaniye Kütüphanesine uğrarsan orada alelade kağıtların üzerine ne denli güzellikte resimlerin yapıldığını ve yüz yıllarca dış etkilere dayandığını şaşkınlıkla görecek ve belki de «tuval yapma zenaatinden» vazgeçip resim yapma sanatına başlayacaksın.. Bu Olumlu öğüdüm kulağında küpe osun..

Ankara Tiyatrosunda 26 Aralıktan bu yana «Gizli Ordu» adlı Müzikal komedinin oynanmasına başlanmıştır. Başarıyla devam eden oyun Perşembe, Cuma, Cumartesi matine ve suarelerde oynanmaktadır. Resimde oyunun bir sahnesinde Tuncer Necmioğlu, Tunca Yönder ve Seden Kızıltunç görülmektedir.

Benim kişiliğimle sen dahil çok kişi uğraşmıştır yapma sanatına ve halâ da birer «iftıra ve tezvir» fabrikası halinde çalıştırdıkları «hayalhanelerini» seferber ederek uğraşmaktadırlar ama bütün bunlar benim kılımı bile etkileyemezler. Saman altından su yürüten, sinsi ve cibilliyetsiz kişiler arkadan konuşurlar, arkadan vurmağa çalışırlar; Bu açık yürekli insanların hep başına gelen işlerdendir. Ama içlerinde dürüst ve objektif olanlar da vardır; dinle Cemil bey, bak ne diyorlar onlar; hatta bir zamanlar sen de demiştin; samimiyetsizliğine bir delil vermek üzere senden başlayalım istersen; olumsuz iç dünyana belki biraz aydınlık gelir ve seni o karanlık düşüncelerinden kurtarır..

Dost, Cemil Eren: «Fahir'in sergi sergi dolaşıp yazılar yazıp arkasından da bu işi sevip resim yapmağa başlaması önemli...... Fahir'in resim yapmasını hoş karşılıyorum, seviyorum da...»

Vatan, Mehmet Kemal Kurşunluoğlu: «Bildiğim adamdı Fahir. Hayatın dehlizlerinde çok yorulmuştu. Hayatta başarı sağlamak için neler yapmamıştı. Hayat onu nasıl da yormuştu. Nihayet kabiliyetinin nerede olduğunu anlamış; eski fedakârlığına yenilerini ekliyerek resimde karar kılmıştı. Koca adam, çocuk gibi en azından on saat çalışarak resim yapıyordu. Okula yeni başlamış bir öğrenci gibiydi. Öğrendiği, bellediği, bu oranda hayata bir şeyler eklediği için kıvançlıydı. Ama, herşeyi, herkesin her olumlu adımını kıskanan bu çevre yok mu, işte bu hasetçiler, bu numaracılar, bu dubaracılar çevresi onu da boğmağa, ezmeğe çabalıyordu...... Yok edemiyorlardı. Sergisiyle,çalışmasıyla, uğraşmasıyla: «İşte ben varım..» diyordu

Dost, Sezer Tansuğ: «... Eğer Fahir Aksoy kuru bir allâme olsaydı o zaman iş değişir beğeniler yağardı. Böyle bir allâmeliğin sahtesi ile gerçeğini ayırdedecek bir anlayış çevrede bulunsaydı mesele olmıyacaktı ya..»

Dünya, İhsan Cemal Karaburçak: «Görgüsündeki kuvveti ve genişliği ve gördüklerini kavrama ve süzgeçten geçirme kabiliyetini iyice seziyorum...»

Vatan, Ceyhun Atuf Kansu: «Bu sergide ne var? İlk önce çocuk-

suluğunu yitirmemiş bir insanın iç evreni ve bu iç evreninden taşan bir yenilik, bir tazelik var...»

Vatan, Nil Etemoğlu: Tıpkı Roussoninkiler gibi yadırganan ama akademik kuralları tersyüz ettiği, geleneksel duruk estetiği tersledıği için sanatseverleri ister istemez çeken tablolar...»

Sabah, Turgay Gönenç : «... Fahir Aksoy'un resimlerindeki belirgin özellik, gerçek ile düşün, bilinç ile bilinçaltının çocuksu ile yaşlılığın ayrılmaz bütünlüğünün usta bir anlatım biçimi içinde verilmesinden gelir...»

***

Mektubumu bitirmeden önce sana verilecek bir kaç müjdem de var. Gerçi hasedinden bir kaç gün uykusuz kalacaksın ama çaresiz sen istedin.. Sunacağım bu müjdeleri, belleğinde sıkı tutar, iyice uvalarsan sonunda memnun da olabilirsin.

1 — Çağdaş Türk ressamları ile konuşmalarımı sürdüreceğim. Daha sonra da konuşmaları bir kitapta toplayacağım. Böylece bugünün sanatçılarının, sanat üzerindeki düşüncelerini, derli - toplu bir halde, yarının sanat tarihçilerine bir belge olarak sunmuş olacağım. Sahi seninle de bir konuşmamız vardı; o zamanlar bu işe pek sevinmiş, nerede, ne zaman çıkacağını sorup durmuştun.. Hem ben yalnız röportaj yazıları değil, sen desen, perspektif, simetri dersleri aldığın tarihlerde eleştiri yazıları da yazmışımdır; sende mevcutları yoksa göndereyim.

2 — Senin pek hoşuna gitmeyen balık partilerini daha da sıklaştıracağım. Balıklı, rakılı sanat sohbetleri çok iyi oluyor; gelenlerin hepsi memnun. Bir gelemeyen sen üzüntülüsün. Lâyık olduğun zaman seni de davet ederim, bu yüzden beni kınama olmaz mı? Hem senin o minnacık beyninin ihtiyacı olan fosfor bolca vardır balık etinde..

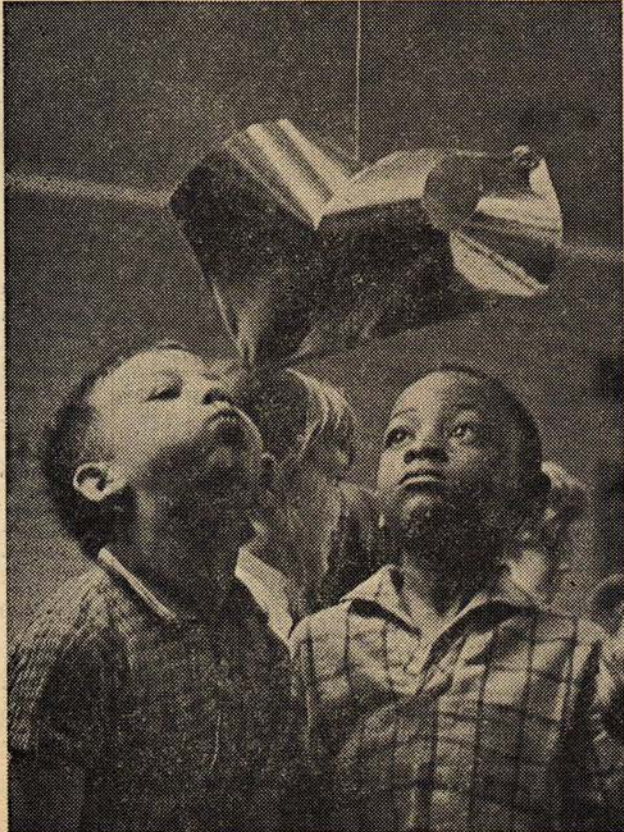
3 — Darılma ama daha çok resim yapıp, daha çok satmak niyetindeyim. Tıpkı diğer ressamlar, heykeltraşlar, romancılar, hikayeciler, şairler, tiyatro yazarları gibi.. Toplumu olanaklar oranında sanatla kaynaştırmak için, karınca kaderince, elden geldiğince resim satacağım.. Hem bu toplumsal bir ödev değil midir? Sen bunu hoş karşıla; kendini kahretme, inşallah sen de bir gün başarırsın..

4 — Bir yazıya geç cevap vermenin, nedenlerini düşünmeye, soruşturmaya ihtiyaç duymadan zekâsızlık olduğunu ileri süren «ilk insansın». Donkişotvarî peygamberliğine çok uygun bir zekâ tarifi.. Eh neylersin değil mi ki sen söyledin, o halde bu bir ayet ölçüsündedir; uymak ve hemen cevap vermekle zekâvet gösterisine girdiğim için ayrıca «affı-peygamberilerine» sığınırım.

5 — Benim yücelmeye ihtiyacım olduğunu söylüyorsun; doğru. Her insanın bir ömür yücelmeye ihtiyacı vardır. Şimdiki halde iyice bir hizadayım ama daha da yücelmeliyim; vargücümle çalışacağım. Yalnız bu ara senin de yapman lâzım gelen bir şey var: «İlk ağızda, benim bulunduğum hizaya varabilmen için aydınlık bir yolda yücelmeyi amaç edinmen.»

6 — Yaşımı elliye çıkarmışsın, Bu umurumda değil de şu kadarı varki, yaşımı büyütme gibi basitliklere, küçüklüklere düşmen seni yüceltmez. Yücelmek için önce yalanla bozuşmalısın çocuğum.. Hem yalan, hem yücelme, işte bu olmadı. Yaşım 46 Cemil bey; (hem kendimi maşallah —elini tahtaya vur— 25 yaşında hissediyorum) Yazık oldu değil mi, bir kaynağın daha kurudu.. Doğruluk mürşidin olsun demekten gayrı söylenecek söz yok.

7 — Mektubunun bir yerinde, bir takım açıklarımın olduğundan

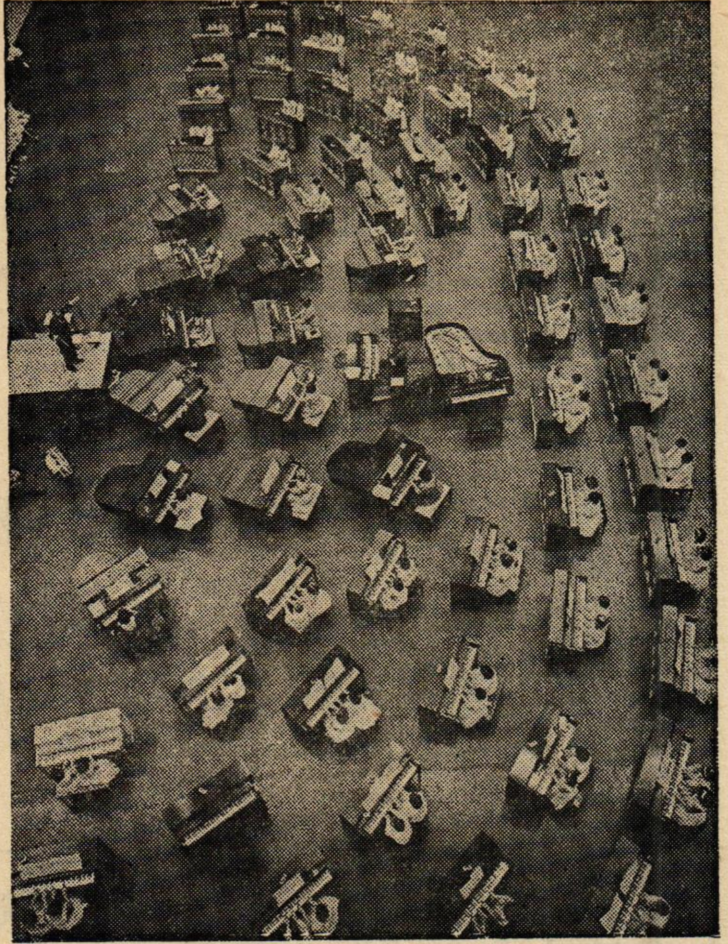
← **New York'daki bir okulda açılan bir san'at sergisini gezen bir Konuk ilkokul öğrencileri tarafından yapılan 700 eserden biri olan bir kâğıt heykeli üfleyerek harekete getirmeye çalışıyor. Bu sergi Kültür uzmanlarının ilkokullarda öğretmen kadrosunda çalıştıkları deneme programının bir kısmıdır.**

söz ederek okuyucuların kötü sanılarını üzerime çekmek istiyorsun; Bak tonton sana bu işin aslını-faslını söyliyeyim de yırtınmalarına, lâf ebelikleri etmene hacet kalmasın. Şu Dünya'da yaşamış nekadar insan varsa hepsi açık vermiştir; açık vermemiş kul henüz arzımıza teşrif etmediler; devletler de öyle değil mi? Bizim bütçe açığını da mı görmüyorsun? Eh.. insanım benim de açıklarım olmuştur; doğal bir sonuç. Elhamdüllâh şimdilerde açıklarımı kapatmış bulunmaktayım. Sana gelince, en yakınlarının anlattıklarına inanmak caizse senin de hayli açığını kapatabildiysen vebali onların boynuna. Allah var, neme lâzım, doğrusu ben görmedim; Neüzübillâh görmek de istemem.

Yaa mirim işte böyle..

Allahaısmarladık Cemil bey oğlumuz, yakın bir tarihte seni islâh olmuş, ressam görürsem, seni eğitip öğüttüğüm zamanlardaki gibi iyi işaretlere rastlarsam, kinsiz bir insan olduğum için gene de överim gene de severim.. Bu sözümü hatırından uzak tutma emi canım!

Fahir AKSOY

↑

New York'da Rochester'da yapılan Piyano Festivalinin bu final konserinde 68 piyano bir arada görülüyor. Bu konsere, solda ortada görülen yöneticinin idaresinde, küçük piyanolarda duet çalan 8 ilâ 16 yaşlarındaki öğrenciler ile küçük kuyruklu piyanolarda solo çalan öğretmenler katılmıştır.

Halide Edib-Adıvar 10 Ocak 1964 günü, 80 yaşında öldü. (Doğumu: 1884).

Meşrutiyet sonrasında romanlarıyla tanınan Halide Edib, Milli Mücadele'ye eşi Dr. Adnan-Adıvar ile birlikte katıldı. Ancak, Atatürk Kurtuluş Savaşı'ndan sonra devrim hareketlerine başlayınca, 1925'de eşiyle birlikte Türkiye'den ayrıldı ve ancak 1939'da döndü.

Halide-Edib, defalarca basılan «Sinekli Bakkal» romanıyla C.H.P. armağanını kazandı. Kurtuluş Savaşı anılarını «Türkün Ateşle İmtihanı» adıyla yayınladı. Okuyucularımız, Şubat 1963 sayımızda çıkan bir yazıda bu kitabın İngilizcesinde bulunan bölümleri okumuşlardır. Halide-Edib, edebiyatımızın ad yapmış bir romancısı olduğu kadar, Atatürk devrimine ayak uyduramamış bir fikir adamı olarak da tanınır ve sözünü ettiğimiz yazıda, onun Atatürk'e olan davranışı belirtilmiştir.

Seksen yıllık bir ömrü edebiyat ve fikir hareketleri içinde geçirmiş olan Halide Edib-Adıvar'ı burada anmakla ödevimizi yerine getiriyoruz. ←

İHSAN CEMAL KARABURÇAK SERGİSİ

İhsan Cemal Karaburçak'ın İsviçre ve İtalya'da sergilediği resimlere yenilerini de katarak düzenlediği resim sergisi 16 Ocak 1964'de Ankara Güzel Sanatlar galerisinde açıldı.

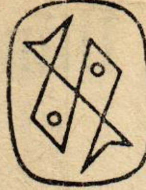
Sergide dağıtılan büyük broşürde sanatçının iki tablosu ve yabancı eleştiricilerin yazıları yer alıyordu. Kleine Zeitung, Wienner Zeitung, Kultur, Viyana radyosu, Cimaise, Le Peuple, Het Laatste Nieuws, La Dernière Heure, La Lanterne, Sanatçının eserlerini severek, beğenerek incelemektedirler.

LÜTFÜ GÜNAY'IN SERGİSİ

6 Ocak 1964 günü, Güzel Sanatlar galerisinde Lütfü Günay, eski ve yeni çalışmalarından meydana gelen bir resim sergisi açmıştır. İlgiyle izlenen sergi, 6-14 Ocak tarihleri arasında açık kalmıştır.

dost

İdare yeri: **Rüzgârlı S. Ove Han. Da. 4 — ANKARA**
Tel: 11 98 29
Abonesi :
Yıllık 18 TL. — 6 Aylık 10 TL.
Dış ülkeler için bir mislidir.
Öğretmen ve öğrencilere %20 indirme yapılır.
İlân şartları: Santimi 12 lira
Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.
Arka kapak 1 renkli 1.250 TL.
İç kapak 1 renkli 1.000 TL.
Sürekli olarak 6 sayı verenlere %20 indirim yapılır.
Masıldığı yer :
Kardeş Matbaası - Ankara

DOST YAYINLARI

ROMAN :

1 — Acemiler, **Hikmet Erhan Bener** (*) 200
2 — Sokaktaki Adam, **Attilâ İlhan** (Ciltli) 600
3 — Babamla Geçen Günler, **Clarence Day** 400
4 — Hasangiller, **Tarık Dursun K.** 200
5 — Gordium I, **Hikmet Erhan Bener** 250
6 — Hatırladıklarım, **Eleanor Roosvelt** (*) 150
7 — Üç Yüzlü Adam, **H. A. Philbrick** (*) 100
8 — Şehir Çocuğu, **Herman Wouk** (*) 100
9 — Abraham Lincoln, **Emil Ludwig** (*) 400
10 — Kiralık Oda, **Georges Simenon** 300
11 — Sanık, **Alexender Weisberg** 300
12 — Polis Müfettişi Kadavra, **Georges Simenon** 300
13 — Zenciler Birbirine Benzemez, **Attilâ İlhan** 400
14 — Ayaşlı İle Kiracıları, **M. Şevket Esendal** ... 400
15 — Otlakçı, **M. Şevket Esendal** (Ciltli) (*) ... 600
16 — Mendil Altında, **M. Şevket Esendal** (Ciltli) (*) 600
17 — Belâlı Yer, **Erskine Caldwell** (Ciltli) 600
18 — Ne Ekersen, **Mehmet Seyda** 400
19 — Dünya Evi, **Orhan Kemal** 500
20 — Kızgın Toprak, **Jorge Amado** 600
21 — Duru Göl, **İlhan Tarus** 500
22 — Korsan Çıkmazı, **Nezihe Meriç** (T. Dil Kurumu 1962 ödülünü kazandı) 500
23 — Vapur Düdükleri, **Ayhan Hünalp** 300
24 — Ölümle Saklambaç, **Georges Simenon** 400
25 — Ormandaki Deli, **Georges Simenon** 400

HİKÂYE :

1 — Karınca Yuvası, **İlhan Tarus** (*) 125
2 — Dost, **Vüs'at O. Bener** (*) 125
3 — Grev, **Orhan Kemal** (Ciltli) (*) 300
4 — Tepedeki Ev, **Umran Nazif** 200
5 — Şu Babamın İşleri, **Carlos Bulosan** 200
6 — Kardeş Payı, **Orhan Kemal** 200
7 — Topal Koşma, **Nezihe Meriç** 200
8 — Sihamba (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme) **Suat Taşer** 100
9 — Yaşamasız, **Vüs'at O. Bener** 200
10 — Bozbulanık, **Nezihe Meriç** (2. Baskı) 200
11 — Perşembe Yağmurları, Hazırlayan: **Salim Şengil** 100
12 — Hallaç, **Leylâ Erbil** 250

ŞİİR :

1 — Memleket Saat Ayarı, **S. Aldanır** (*) 100
2 — Dünya Güzel Olmalı, **Mehmed Kemal** ... 100
3 — Sisler Bulvarı, **Attilâ İlhan** (2. Baskı) 300
4 — Haraçmezat, **Suat Taşer** 100
5 — Anzelha, **Halim Yağcıoğlu** 100
6 — Yanık Sarı, **Ahmet Köksal** 100
7 — Cümbüşcübaşı, **Ercümend Uçarı** 100
8 — Yağmur Kaçağı, **Attilâ İlhan** 200
9 — Köroğlu, **İlhan Berk** 200
10 — Hacıvatın Karısı, **Salâh Birsel** 200
11 — Dağda Ateş Yakanlar, **O. F. Toprak** 200
12 — Sultan Palamut, **Metin Eloğlu** (*) 200
13 — Herboydan (Dünya şiirinden seçmeler) **Can Yücel** 400
14 — İki Dal, **Celâl Vardar** 100
15 — Manilerimizden, **Dr. İlhan Başgöz** 200
16 — Duvar, **Attilâ İlhan** (2. Baskı) 300
17 — Horozdan Korkan Oğlan, **Metin Eloğlu** 200
18 — Mısırkalyoniğne, **İlhan Berk** 250
19 — Rüzgârlı Su, **Selâhattin Batu** 250
20 — Gözünü Sevdiğim, **Oğuz Tansel** 250
21 — Tütünler Islak, **Turgut Uyar** (1963 Yeditepe ödülünü kazandı.) 300
22 — Kim Kime, **Nâzan Güntürkün** 250
23 — Gölgeleri Kullanmak, **Ahmet Oktay** 250

TİYATRO :

1 — Öteye Doğru, **Sutton Vane** (*) 100
2 — Tarih Boyunca Tiyatro, **Turhan Dilligil** (*) 100
3 — Annemi Hatırlıyorum, **John Van Druten** (*) 100
4 — Bir Dünya ki, **Suat Taşer** 100
5 — Vatanseverler, **Sidney Kingsley** 150
6 — Korku, **Orhan Asena** (*) 100
7 — Deli Dumrul, **Suat Taşer** (Destan) 300
9 — Yarın Cumartesi, **Güner Sümer** 300
10 — Modern Tiyatro Akımları, **Özdemir Nutku** 1000
11 — Kafkas Tebeşir Dairesi, **Bertolt Brecht** ...300

GEZİ :

1 — Moskoca Mektupları, **Lydia Kirk** (*) 100
2 — Abbas Yolcu, **Attilâ İlhan** 400
3 — Ha bu diyar, **Fikret Otyam** 200
4 — Gide Gide, **Fikret Otyam** 250
5 — Uy ba bo, **Fikret Otyam** 300
6 — Bir Avuç Toprak İçin, **İbrahim Kuyumcu** 300

DENME-FIKRA :

1 — Söz Arasında, **Ataç** 100
2 — Devekuşuna Mektuplar, **Haldun Taner** (*) 300

BALE :

1 — Gönlü Yüce Türk, **Metin And** (*) 500

MİMARLIK :

1 — İnsana Dönüş - F.L. Wright - **Şevki Vanlı** 1000

ÇOCUK KİTAPLARI MASALLAR DİZİSİ :

1 — Altı Kardeşler, **Oğuz Tansel** 100
2 — Cimri ile Cömert, **İlhan Dumanoğlu** 100
3 — Talih Kuşu, **Tezel Amca** 100
4 — Kahkaha Sultan, **Mümtaz Zeki Taşkın** 100
5 — Öksüzoğlan, **İlhan Dumanoğlu** 100
6 — Nalıncı Padişah, **İlhan Dumanoğlu** 100
7 — Altın Top, **İlhan Dumanoğlu** 100

ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ - HİKÂYE DİZİSİ :

1 — Küçük İspanyol Kızı Maria 125
2 — Arap Abdül Kardeş 125
3 — Çing Ling ile Ting Ling 125
4 — Meksikalı Kardeşler 125

SHD. KOLLEKSİYONLARI :

Cilt: 2, 3, 4, 5 Ciltleri altışar lira, 6. Cilt yedibuçuk lira, 7-8 bir arada 10 lira.

«Dost» KOLLEKSİYONLARI

Cilt: **1—2, 3—4, 5—6 Ciltleri 18 er lira. 7. Cilt 12 lira.**
Yeni Dizi :
1—2, 3—4. Ciltleri birarada 25 er lira.
(*) İşaretliler tükenmiştir.

Dünden-Bugünden

dâvet

Evinizin önünde deniz
Eski günlerin denizi
— Sen gideli kapınızdan geçmedim—
Mavi, masmavi...

Evinizin önünde sokak
Sabahları binaların gölgelediği
— Sen gideli adım atmış değilim—
Sakın, eskisi gibi

Evinizin önünde her gün
Tanıdık, kayıp bir yüz
— Sen gideli ne kadar da değiştim—
Çağırır durur beni...

karabatak

Dalar gider pencereler önünde şimdi
Ilık yaz akşamlarını hatırlar
Vapurlar geçer bomboş güverteleri
Bomboş uzanan denizin üstünde
Aç bir karabatak dalar çıkar

Bilirim yalnızlık üşütür insanı
Kalp daima sevecek birini arar
Hatırlar bakışlarda kalan aşklarını
Avuçları hafif terli yanakları al al
Ağaçlıklı yollarda akşam dolaşmalarını

İlk yıldızlar karanlık basmadan doğar
Hafif çiçek kokuları gibi uçar içiniz
Yavaşlar eve dönerken adımlarınız
Esen rüzgâra durur kulak verirsiniz
Bakışlarınız bütün kadınlarla karşılaşır

Daha önümüzde uzun bir yaz vardır
Bütün gün şurada burada gecikir oyalanır
Döner durur yatağında bütün gece
Ay ışığı sıcak hava tutuşturur kanını
Uykularını kaçırır en ufak bir düşünce

Şimdi rüzgârlar soğuk eser yüzünüze
Hüzün verir yağmur sularından geçen bulutlar
Bayırlarda yol alan posta arabaları
Şimdi birbirinden ayrı yaşar kurtlar kuşlar
Sular çakıllardan ayrı akar

Dalar gider gözler büyür büyür de
Ilık yaz akşamlarını hatırlar
Avuçları hafif terli yanakları al al
Bomboş uzanan denizin üstünde
Aç bir karabatak dalar çıkar

nekahat

Nedir bende bu günlerdeki
Bu onbeş yaşında çocuk hali?
Çiçeklere duyduğum bu sevgi
Bir küçük eşya merakı;
Böyle uzun uzun seçişim yemelerimi,
Cigaramı kahvemi keyifle içişim,
Böyle yerleştirip odamı,
Hiç yoktan gülüşüm, sevinişim.

hatırlama

Çimenler ayak bileklerini geçti
Hava vücudunun istediği gibi ılık
Ne çare sen gittin ben âşık değilim artık
Sadece tuhaf bir hüzün kalmış içimde

Bazan birdenbire aklıma gelir
Beyaz bir güvercin uçarsa denize doğru
Sanırım güneşe çıkarmış koltuğunu
Küçük dertlerinden kurtulmuş şimdi dinlenir,

Kimbilir öldü mü kaldı mı?

Necati CUMALI